

»DANICA ILIRSKA« I NJENI ANONIMNI SURADNICI

(Bilješke in tergo u povodu reprint izdanja)*

MILORAD ŽIVANČEVIĆ

U novije vrijeme učestala su i u nas, kao i drugdje u svijetu, reprint izdanja (usp. o tome moj referat *Nova fototipska izdanja* u »Zborniku za književnost i jezik«, XX, sv. 1, 1972, 219–221). Kruna ovih nastojanja u nas bez dvojbe su reprint izdanja u nakladi Libera, među kojima po važnosti za našu kulturnu i književnu povijest predstavlja pravu dragocjenost upravo pretiskana »Danica ilirska«.

Preblizu smo, da bi se mogle sagledati sve dobre posljedice koje donosi sobom jedan ovakav poduhvat. Jedno je pouzdano: riječ je o monumentalnom djelu, koje je nekoć instaliralo noviju hrvatsku književnost, a koje je u međuvremenu postalo i za proučavaoca a pogotovo za svagdanjeg ljubitelja knjige rijetko i nedostupno. Zato su ideju o reprintu pokrenuli i realizirali suradnici Instituta za znanost o književnosti u Zagrebu.

»Danica ilirska« u novom ruhu gotovo da se doima kao posve nova edicija. S jedne strane već i stoga što je izvornik pravi bibliofilski raritet, ali ponajprije jer joj način na koji je priređena daje novu dimenziju. U prvom redu tu mislim na visoku tehničku razinu, komentar, koji ide uz svaku knjigu (M. Kuzmanović), te obimnu popratnu studiju (I. Frangeš), kazalo i registre (A. Djamić). O svemu tome bit će još riječi na drugom mjestu (u »Zborniku za slavistiku« IV, 1973). Ističem ovdje samo još činjenicu da je današnji rekonstruirani komplet zapravo kompletniji od bilo koga sačuvanog korpusa originala, a sadrži uz to i sve Gajeve proglase do kojih se moglo doći, koji su često mali programi za sebe i svojevrsni uvod svakom pojedinom godištu.

* Serija reprint izdanja *Liber croaticus*. »Danica ilirska«, I–V (1835–1849). Urednik Ivo Frangeš. Tehnički urednik Mladen Kuzmanović. Likovna oprema Boris Dogan. Glavni urednik Libera Slavko Goldstein. Stručni suradnici: Antun Djamić i Milorad Živančević. Tisak »Ognjen Prica«, Karlovac. Zagreb 1970–1972.

Moram reći, napokon, da sam i sâm sa zadovoljstvom prihvatio poziv redakcije da sudjelujem kod ovoga posla. Pregledavši pomnivo sva godišta »Danice«, nastojao sam pomoći prije svega u odgonetanju enigme – tko su anonimni i pseudonimni suradnici, kojih je bilo naročito mnogo u ovome časopisu. Koliko se u tome uspjelo, na čitaocu je da prosudi. Međutim, s obzirom na ograničenost kritičkog aparata u ionako glomaznom reprintu, zainteresiranima za ovu problematiku ostali smo dužni stanovita objašnjenja, pa je, držim, zgoda da se to na ovom mjestu učini.

»Danica ilirska« prvi je hrvatski književni časopis, čiji je pokretač, nakladnik i urednik bio Ljudevit Gaj. Prvi broj osvanuo je 10. siječnja 1835. (starohrvatski prosinac!), pod naslovom »Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka«; od 1836. »Danica ilirska« (pod ovim naslovom ukoričeno je u originalu i čitavo prvo godište); nakon zabrane ilirskog imena 1843. opet izlazi pod prvobitnim naslovom (od 21. siječnja), da za vrijeme revolucije 1849. završi opet kao »Danica ilirska« (br. 1 te godine ima samo naslov: »Danica«). Posljednji broj izašao je 30. lipnja 1849, navršivši petnaest godina izlaza u in continuo. Obnovljena »Danica« g. 1853. i »Danica ilirska« 1863–1867 nemaju organske veze s ovim časopisom, iako je nakladnik također Ljudevit Gaj.

Ilirski pokret bezmalo počinje i završava »Danicom«: bilježeći čitav njegov tijek, uzlet i padove, ona je kao neki golemi dnevnik preporoditeljske akcije tridesetih i četrdesetih godina u Hrvatskoj. Ona je i velika antologija ilirske književnosti, kroz koju se može slijediti razvoj literature i pojedinih pisaca. Dakako, uz vodeće ličnosti kao što su Mažuranić, Vraz, Demeter i drugi, tu su i mnogobrojni minoriti čiji su prinosi posve beznačajni, jer selekcija u ovome časopisu nije smatrana vrlinom, budući da se na pisanje gledalo prije svega kao na rodoljubni čin. No istovremeno, gotovo neosjetno, već u prvim godištima bila su riješena sva bitna pitanja pred kojima su se ilirci našli na početku: jezik, pravopis, tradicija i književni uzori.

Izrasla iz kajkavske sredine zagrebačkog književnog kruga »Danica« je počela kajkavštinom, ali je vrlo brzo izašla iz regionalnih okvira, uvodeći već od prvog broja i štokavštinu (na istoj strani, u pročelju, nalazi se Rakovčeva pjesma *Z Danicum* i Babukićeva *Granici i Danici*), da od br. 10 sasvim pređe na nju (Mihanovićeva *Lijepa naša*...). Trebalo je, zatim, da »Danica« bude književni prilog političkog dnevnika »Novine horvatske« (potonje »Ilirske narodne novine«), kao neki bezazleni Familienblatt, a daleko je prevladala tu trabantsku ulogu, primivši na sebe i funkciju političkih novina, koje su inače bile strogo cenzurirane. Bila je brižljivo rubricirana, za ono vrijeme znalački uređivana, tako da je u njoj bila zastupljena poezija, prozni beletristički sastavi, dopisi, pouka, znanstveni prinosi (uglavnom folklorno-etnološko-geografske naravi),

slavjanske vijesti, kazališni i književni prikazi, putopisi, te na koncu obično poučni aforizmi (*Njetila*), u duhu racionalističke prosvjetiteljske tradicije. Obilato su u tom sklopu bile prezentirane i strane književnosti.

Glavna zadaća »Danice« bila je sprovođenje u život ilirske ideje, a formulirana je već u prvom broju, čiji je moto: *Narod bez narodnosti jest tijelo bez kosti*. Sva sredstva bila su podređena toj svrsi, pa je i literatura, kao jedno od sredstava, bila usmjerena višem cilju: buditi narodnu svijest, opominjući na slavu prošlosti i veliki trenutak sadašnjosti, a prorokujući zajedničku bolju budućnost malih naroda na Slavenskom jugu. U ovim relacijama »Danica« je ostvarila svoj najveći politički, a uzgred i književni uspjeh.

O profilu časopisa, uostalom, pisano je i ranije. Već u 19. stoljeću tiskana je jedna bizarna knjižica, čiji je sastavljač neki M. S. Tražimir (pseudonim?): *Sjaj Danice Ilirske ili preko 630 citata o raznim krijepostima i dužnostima* (Zagreb, 1888). U znanstvene svrhe proučavaju »Danicu« P. Kulakovskij (*Illirizm*, Varšava 1894), Đ. Šurmin (*Hrvatski preporod*, II, Zagreb 1904), J. Pogonowski (*Iliryzm i Słowiańszczyzna*, Lwów 1924), te u novije vrijeme A. Barac (*Književnost ilirizma*, Zagreb 1954) i I. Frangeš (pogovor u reprintu) – da spomenemo samo opsežnije radove. Pa i oni su posve nejednake vrijednosti; dok Šurmin, recimo, ponajčešće prepričava sadržaj značajnijih priloga, Pogonowski jednostavno prepisuje, posve nekritično i bez komentara, sadržaj čitavog tečaja; tek će Barac uspjeti da progovori o ovome časopisu na odgovarajućoj literarnoj i znanstvenoj razini, prikazujući iscrpno njegov život, ideologiju i ciljeve, te otvarajući nove horizonte za njegovo daljnje proučavanje.

Središnji problem »Danice«, međutim, upravo su njezini suradnici. Kod rješavanja anonima i dešifriranja naročito kompliciranih pseudonima moralo se izravno ići na arhivsku građu, a kod većine slučajeva uopće nije mogao biti od pomoći inače izvanredno instruktivni popis Marcela Vidačića *Pseudonimi, šifre i znakovi pisaca iz hrvatske književnosti* (»Građa« JAZU, knj. 21, 1951, str. 7–141). Pogotovu to vrijedi za nepotpisanu suradnju.

Daničini pseudonimi zadavali su dosta glavobolje već i suvremenicima. Matija Mažuranić piše bratu Antunu iz Novog 1. siječnja 1839, da se župnik tuži na ovaj novi običaj, koji su uvele prve hrvatske novine: »Pokli ove novine ilirske gredu već je svako zlo na svit prišlo, ove paskvile, ovo je sve Danica donesla, u njoj se niš dobra ne čuje, ja čin god sam videl kamo ona smira ja sam ju valje ostavil; a čaj to, podpisat se tamo na paskvili Nenad Noćir, Zloserdo Paklenjak, Nemil Zlotinić, a čaj to, ov će se svit vas zopacit, a kakovi su to imena... da je najpervo Danica počela slipa imena nosit, pak da se je otroval vas svit« (I. Brlić: *Arhivska građa o Matiji Mažuraniću*, »Građa« JAZU, knj. 24, 1953, str. 133).

U nedoumici i zabludi bilo je čitavo »čitateljsko općinstvo«, vjerujući da je glavni Daničin pisac Gaj. To je uvjerenje bilo vrlo rasprostranjeno, pa je prešlo i izvan granica Hrvatske! Ruski učenjak F. V. Čižov (1811–1877), koji je u ono vrijeme posjetio Zagreb, zapisao je u svome dnevniku da za Gaja drugi rade kao volovi (kao Šulek, Užarević i dr.), dok sve ide pod njegovim imenom, te slava pripada samo njemu (I. V. Kozmenko: *Dnevnik putšestvija F. V. Čižova po slavjanskim zemljama g. 1845, Slavjanskij arhiv*, Moskva 1958, str. 162–163). A to je uvjerenje, napokon, do nas došlo kao povijesna nepravda prema svim onim anonimnim suradnicima koji su stvarali »Danicu«, koja u biti ipak jest, ma kako to paradoksalno zvučalo, najveće Gajevo djelo, njegovo životno djelo. No on je osobno u svome časopisu sudjelovao daleko manje no što se obično misli.

Gaj nije bio ni jedini urednik, kako se redovito potpisivao; uza se je imao dragocjene i vrijedne pomagače koji su zapravo nosili čitav posao na svojim plećima. To su bili: Antun Mažuranić (1835–1836), Dragutin Rakovac (1836–1837), Vjekoslav Babukić (1838–1840), Bogoslav Šulek (1841–1846) i Dimitrija Demeter (1846–1849). Obnovljenu »Danicu« uređivao je najprije sam Gaj (1853), a zatim sin mu Velimir i kći Slava (1863–1867).

U reprint izdanju nalazi se potpun popis svih suradnika »Danice ilirske«. Taj impozantni spisak nastao je, razumije se, kao plod dugog i katkad veoma zametnog kolacioniranja i traganja za kakvom sitnom obavijesti o autoru, no ondje je mogao biti priopćen samo kao rezultat. Ovdje je prilika da se pojedinim tvrdnjama pridodaju i obrazloženja, prije svega o učešću pisaca i njihovom izlasku iz anonimnosti.

Radi bolje preglednosti i ovdje se zadržava abecedni princip, kao u reprintu, što će omogućiti čitaocu paralelno praćenje i razumijevanje ondje rabljenih kratica (usp. *Kazalo po autorima*, knj. V, str. 47–80).

ARNDT, Ernst Moritz (1769–1860). U »Danici« 1836. (II, 53) ima od njega moto: »Die vaterländische Sprache...« potpisan: *Miscellen von Arndt*. Međutim, ovaj pjesnik nalazi se i na drugom mjestu u »Danici«, sakriven u Kukuljevićevoj parafrazi *Slavjanska domovina* (VII, 189). To je adaptacija Arndtove pjesme *Des Deutschen Vaterland*, kako je pokazao Vladimir Gudel u studiji *Njemački utjecaj u hrvatskoj preporodnoj lirici* (»Vijenac« 1903. i *Stogodišnjica hrvatskoga preporoda*, Zagreb 1936, 71–95), samo što je hrvatski pjesnik pretvorio pangermansku budnicu njemačkoga freicheitsdichtera u panslavensku. Usp. također studiju Mire Gavrin *Pjesništvo narodnog preporoda u odnosu na njemačko i austrijsko pjesništvo* (zbornik *Hrvatska književnost prema evropskim književ-*

nostima, Liber, Zagreb 1970, 51–119). Međutim, nije dosad primijećeno da se ista pjesma ponovo nalazi u »Danici« 1847. (XIII, 21–22), pod naslovom *Domovina Slavjanina*, bez naznake i jednoga i drugoga autora, nešto modificirana, i zabilježena kako se pjeva od suvremenika! Priopćio ju je glavom Mirko Ožegović Barlabaševački. Izvrсна zgoda, dakle, za izučavanje kako su ovakvi tekstovi ulazili u puk.

ATANACKOVIĆ, Platon (1788–1867). Inicijali P. A. (I, 86) njegovi su, što se vidi iz godišnjega sadržaja 1835, pod br. 22, gdje stoji opaska: »Iz prevodov P. Atanackovića«. Nadalje se nižu u istom godištu njegovi potpisani prilozi, također prijevodi, a izvornik je identičan. Njegov je i potpis Pavao Atanacković (VII, 112), u reprintu omaškom odvojen.

BABNIK, (Babnigg), Jožef (oko 1802–1873). Prešernov školski drug, pisac iz ljubljanskog kruga, pisao je pod pseudonimom Buchenheim (usp. *Zgodovina slovenskoga slovstva*, II. *Romantizam in realizam*. Uredil Lino Legiša, Slovenska matica, Ljubljana 1959, 144). Njegovo učešće u »Danici« nije direktno, što se vidi iz napomene uredništva uz pripovijest *Krvni kamen*: »Polag Buchenhaina iz časopisa Carniolta« (IV, 106–107, 110–112).

BABUKIĆ, Vjekoslav (1812–1875). Vekoslav Babukich, V. B., B., B. ć. Kao književnik beznačajan, ali znamenit kao prvi filolog ilirske epohe, kao animator književnog života i prvi Gajev pomoćnik. Njegova suradnja u »Danici« pada najvećma u doba njegova urednikovanja, a proteže se od drugog godišta bezmalo do konca »Danice«; puno je i anonimnih bilježaka od njegove ruke, naročito kraćih uredničkih opaski uz pojedine tuđe radnje (1838–1840). Podrobnije: Tadija Smičiklas, *Život i djelo Vjekoslava Babukića* u *Programu zagrebačke gimnazije 1876*, te *Spomen-knjiga Matice hrvatske*, Zagreb 1892, 243–254.

BARAC, Eugen (Matijević). Eugenio Zagoranin, E. B., B., X., Eug. Barac, Eugenio Barac, Matijević B. r. c. Ilirski pjesnik čije djelovanje još nije istraženo, živio u prvoj polovici 19. stoljeća u Karlovcu, gdje se vodi kao službenik gradskog magistrata do god. 1848. (u zvanju adjunkta, na dužnosti kod pupilskog kuratorija). Drugovao je sa Dragojlom Kušlanom i Ivanom Mažuranićem, te bio gorljivi preporoditelj, u godinama revolucije blizak hrvatskoj demokratskoj ljevici. Po struci pravnik, pisao je pjesme i prozu, bio karlovački dopisnik Gajevih »Novina« i jedan od rijetkih iliraca koji je direktno surađivao u srpskoj štampi. Objavljivao je u »Danici« (1842, 1845, 1848), u spomenici »Slava ljepote« (Zagreb 1843), u »Srpskom narodnom listu« (1846), »Narodnim novinama« (1847–1848) i u »Slavenskom Jugu« (1849).

BOGOVIĆ, Mirko (1816–1893). M. B., B., Mirko Bogović Ilir iz Horvatske. Izvanredni obim Bogovićeve djela nije u razmjeru s umjetničkom vrijednošću: pjesme su mu konvencionalne, nešto bolje pripovijetke, a ponajbolje drame. Obrađivao je pretežno motive iz hrvatske prošlosti, u romantičarskom i sentimentalističkom duhu. U »Danici« se predstavio izvornom poezijom i prijevodima iz Schillera (1841–1848). Usp.: Djuro Deželić, *Životopis Mirka Bogovića*, Karlovac 1862; Milivoj Šrepel, *O životu i radu M. Bogovića (Pjesnička djela III, 1895)*; Antun Barac, *Mirko Bogović*, Zagreb 1933; Slavko Ježić, *Bibliografija i literatura o M. Bogoviću (Djela, Zora, Zagreb 1957, 350–361)*. Međutim, valja primijetiti da ondje nema pjesmice *Dva lista*, potpisane inicijalima M. B. (X, 193).

BOJMIR, Jan Krcho. Njegov je *Dopis iz Slavie ugarske*, potpisan šifrom B (VI, 12), jer očito da je to isti dopisnik iz Liptovskog sv. Mikulaša, kojega malo ranije urednik navodi punim imenom (V, 175).

BRKIĆ, Tadija (IX, 69–70). Potpisan je: F. Bårkić, ali u godišnjem sadržaju 1843. stoji: »Od T. Bårkića«, to je dakle kapetan Tadija Brkić koji je u to vrijeme služio kod varaždinske regimente. U Arhivu Czartoryskih u Krakowu (sig. 5392) nalaze se zanimljivi podaci o ovoj ličnosti, pored ostalog i to da je bio hapšen i stavljen pod istragu zbog veza sa poljskom emigracijom. Pjesmu *Jeka varaždinske regimente* . . . spjevao je u povodu pedesetgodšnjice cara Ferdinanda I (19. IV 1843), za svečani ručak kod pukovnika Lončarovića (Arhiv obitelji Brlić u Brodu na Savi). Događaj navodi Ljubomir Durković u svojoj knjizi *Branislav* (Beograd 1968, 189), ali ne zna da je pjesma objavljena u »Danici«.

BRLIĆ, Andrija Torkvat (1826–1861), znameniti ilirski preporoditelj, potpisivao se svojim poznatim signaturama: Andrija Torkvat, Andrija Torkvat B., A. T. B. Počeo je surađivati u »Danici« i u »Novinama« kao pitomac Augustineuma u Beču – poezijom, dopisima i prijevodima iz Lamartinea. Njegova pisma Gaju u »Građi« JAZU, 6, 1909, 29–35, i regesta u Građi JAZU, 26, 1956, 68.

BRLIĆ, Ignjat Alojz (1795–1855), otac A. T. Brlića, trgovac i jezikoslovac. Potpisi: Ign. Al. Berlić, I. A. B., Ign. Vékoslav Berlić. Da su inicijali ispod basne *Slavulj i tigar* njegovi, vidi se iz »Zore dalmatinske« 1844, odakle je tekst preuzet. Njegova pisma Gaju u »Građi« JAZU, 26, 1956, 68–70. Za razumijevanje njegova učešća u ilirskom pokretu isp. također njegova pisma u *Vukovoj prepisci*, knj. V, Beograd 1910, 79–163.

BUDZYNSKI, Michał (1811–1864). U »Danici« samo: Budinski, ali s napomenom: polag poljskoga (XV, 192). Poljski pjesnik, publicist i prevodilac, agent Adama Czartoryskog u Turskoj (1845–1846). Bio u vezi s Gajem, te mu pisao iz Carigrada pod pseudonimom Michel Dombrowa (regesta u »Građi« JAZU, 26, 1956, 142).

BULGARIN, Fadej Venediktovič (1779–1859). Premda ovaj pisac zapravo nije anonimni suradnik »Danice«, uvršten je ovamo, jer je zanimljiv put kojim je dospio u hrvatsku književnost: preveden je s češkog (usp. »Časopis Českého Musea«, VII, 1833, 402–411), što se u »Danici« 1835 ne spominje (I, 110–116); kasnije je preveden iz »Čehoslava«, kako napominje prevodilac B. . . . ě (V. Babukić).

BURIAN, Tomáš (1802–1874). Češki preporoditelj i filolog, poznat u nas kao Preradovičev profesor vojne akademije u Wiener Neustadtu. Dopisivao se s Gajem i nabavljao hrvatska izdanja za svoje pitomce (Karel Paul, *Dopisy československých spisovatelů Stanku Vrazovi a Ljudevitu Gajovi*, V Praze, Nákladem České Akademie Věd a Umění, 1923, 70–73, a zatim, uslijed neobavještenosti, ponovo tiskano u »Građi« JAZU, 26, 1956, 86–87), ali u »Danici« nije neposredno surađivao: njegov *Dopis . . .* (VI, 49–51), s naznakom »od Buriana«, preveo je V. B. (Babukić) iz češkog časopisa »Květy« (»polag česk. Cvětja«). Usp. također Fr. Čenský, *Z dob našeho probuzení*, Praha 1875.

CAR, Stjepan (1818–1900). Ilirski preporoditelj iz najužeg kruga Gajevih suradnika; kao njegov emisar boravio je god. 1842. u Beogradu i 1843. na Cetinju; 1844. povezao se sa poljskim agentom Franjom Zachom u Beogradu, dogovarajući se o suradnji Srba i Hrvata i akciji u Bosni. Poznata je njegova knjižica *Sanja Stjepana Cara* (Varaždin 1848), gdje se govori o putu kroz Srbiju, Hrvatsku, Bosnu i Crnu Goru; u to je vrijeme sudjelovao anonimno epistolarnom prozom u »Danici« (XIV, 30–31, 34–37, 78–80; XV, 117–119, 126–127, 133–136, 141–143, 150–151, 158–159, 165–167). Usp. Mirko Breyer, *Glas iz Varaždina godine 1848* (»Varaždinske novosti«, X, 525, 1939–1940, 11); *Pisma Lj. Gaju* (»Građa« JAZU 26, 91–106). Međutim, dopisi u »Danici« prijatelju G. nisu Gaju, nego Galcu, što se vidi iz apostrofe (Dragutinu) u tekstu.

CSÁSZÁR, Ferenc (1807–1858), mađarski pjesnik i kulturni radnik. U »Danici« se nalazi anonimni njegov sastavak *Magjarismus, Ilirismus* (V, 69–72, 73–75), prenesen iz Századunka (prilog lista »Hirnök«) i obilato popraćen primjedbama urednika. Članak spo-

minje Mavro Broz (1815–1878) u pismu Gaju (»Građa« JAZU 26, 76): »Buduć Ilirismus i Magjarismus, nakoliko se nama protiv, veoma zanimadu... da nam nekoliko iztisakah pošaljete...« a zatim navodi autora: »... napomenjenog, i od Magjara (kak iz Danice zaključiti mogosmo Czasara) veoma proslavljenog Proroka«. Császár (Časar) dobro je poznavao hrvatske prilike, budući da je od god. 1830. bio profesor mađarskog jezika na riječkoj gimnaziji. Podrobnije o njemu: László Litványi, *Császár Ferenc élete és irodalmi munkássága*, Budapest 1931.

ČAVLOVIĆ, Pavao (1821–1877). Potpisivao se u »Danici« kao P. Č. Ć, P. Č., P. Podgorski, a osim toga rabio je i pseudonime Branislav, Ljubivoj, Ljubivoj P. Č. Aktivni ilirac, sekretar Društva bogoslovske omladine u Zagrebu (1843), napustio je sjemenište i prebacio se po zadatku u Srbiju, gdje je uređivao ilegalni ilirski list »Branislav« (1844–1845). Godine 1846. pratio je Gaja na putu po Srbiji, 1847. primio srpsko državljanstvo te do ožujka 1848. bio povjerenik Ilije Garašanina u Beogradu. Na glas o revoluciji prešao je opet u Zagreb, gdje je bio kapetan narodne straže. U redakciji Gajevih novina radio je od 1. VIII 1849 – 15. IX 1850, kasnije zatvaran u Beču zbog veleizdaje (1853–1854), životario je do smrti u Zagrebu pod policijskom paskom, u bijedi i neimaštini, te umro od sušice. Čavlović je bio obrazovan čovjek, znao je latinski, njemački, francuski i poznavao sve slavenske jezike: objavljivao je pjesme, putopise i političku publicistiku. Njegova pisma Gaju u »Građi« JAZU 26, 122–129, a podrobniji podaci u Durkovićevoj knjizi *Branislav, prvi jugoslavenski ilegalni list* (Naučna knjiga, Beograd 1968), koja je zapravo monografija o Čavloviću.

ČEJKA, Leonid. U »Danici« ima samo jedan njegov prilog, sud o III svesku »Kola« (X, 91–92), potpisan sa Dr. Čejka. Prilog je prenesen iz časopisa »Květy«, a ovdje ga spominjemo samo zato, da napomenemo kako je taj isti češki publicist – što je u nas malo poznato – i inače bio zainteresiran za Vrazovu djelatnost, pa je preveo opsežan Vrazov članak *Pregled književnoga života Južnih Slavenah od god. 1842* i izdao ga kao posebnu knjižicu zajedno sa poznatom Draškovićevom brošurou *Ein Wort*, pod naslovom *Starši dějepis a najnovější literaturná obnova národu ilyrskeho* (Praha 1845). Usp. o tome »Zoru Dalmatinsku« 1845 (II, 87), zatim M. Živančević, *Vraz i Dubrovski* (»Zbornik MS za književnost i jezik«, XII/2, 1964, 248–249). To je, dakle, ovaj naš pisac.

DEAK, Michael – pomoćni učitelj iz Mitrovice, u pismu Gaju 10. IV 1835. priznaje se autorom pjesme *Vojnikom Slavonskim* (I, 41), potpisanom inicijalima M. D. (njem. orig. u NSKZ, regesta u »Građi« 26, 136).

DEMETER, Dimitrija (1811–1872): D. D. D., dr., M. D., Sincerus, . . . t . . . , . . t . . . , -t-, D., Dr. Demeter, i anonimno. Podaci o Demetrovoj suradnji u suvremenoj periodici objavljeni su najprije u predgovoru Vladimira Mažuranića *Teuti i Grobničkom polju* (MH, Zagreb 1891, str. III–LIII), zatim u bibliografiji Slavka Ježića uz Zorino izdanje *Djela* (Zagreb 1958, 250–255), i konačno u mojoj monografiji o *Grobničkom polju* (Liber, Zagreb 1973), gdje je ovaj popis upotpunjen.

DRAŠKOVIĆ, Janko (1770–1856). Jasno je i bez dvojbe da se to stari preporoditelj u prvom godištu »Danice« potpisivao kao »Knez J. D ć«, ispod pjesama *Poskočica* (I, 105), *Pësma domorodska* (I, 113) i *Napitnica ilirskog domorodca* (I, 125). Već u sljedećem godištu, ispod pjesme *Mladeži ilirskoj* (II, 25–27), potpisao se prvi puta punim imenom i titulom: »Grof Janko Drašković od Trakoštjana, poklisar Ilirskih Slavjanah Kraljevine Horvatske, Slavonske i Dalmatinske na Saboru Ugarskom«. O anonimnoj suradnji Tadija Smičiklas u *Spomen-knjizi Matice hrvatske*, Zagreb 1892, 89–90.

FILIPOVIĆ, Adam (1792–1871). Ima u »Danici« 1847. jedan dopis *Gospodinu Šimi Starčeviću*, potpisan: »Adam, parok gorjanski« (XIII, 50–51). Usp. Vladoje Dukat, *Književno-prosvjetni rad Adama Filipovića Heldentalškoga* (*Rad JAZU*, 203, 1914, 1–127).

FILIPOVIĆ, Ferdo (1833–1916). Svećenik, proveo je život kao kapelan u raznim mjestima Slavonije i Srijema, sakupljajući narodne pjesme i pišući historijsku prozu i pripovijesti u tursko-romantičnom duhu. Dosad se smatralo da se javio i objavljiivao pedesetih godina u hrvatskim časopisima (usp. Antun Barac, *Hrvatska književnost* II, *JAZU*, Zagreb 1960, 148–149). Međutim, u »Danici« 1848. ima romanca *Nevierni vojno*, s potpisom F. Filipović (XIV, 193–194). U reprintu je uz tu poziciju stavljen upitnik: Ivan? – budući da je Ferdo u to vrijeme premlad, a nije dešifriran ni u *Bibliografiji* Leksikografskog zavoda (knj. IV, 560). Sve je to, dakako, zabluda, kako me je obavijestio – sada već pokojni – Ivan Esih: upravo je ova romanca prva publicirana pjesma mladoga Ferde Filipovića (usp. materijal za *Jugoslavenski književni leksikon* u Rukopisnom odjeljenju Matice srpske).

FILIPOVIĆ, Ivan (1823–1895): J. Filipović, Kopančanin. Pedagoški pisac, učitelj po struci, razgranao je svoju djelatnost također pedesetih i šezdesetih godina, ali se javio već u »Danici« 1845–1848, uglavnom efemernom poezijom i publicistikom. Usp.: Davorin Trstenjak, *Život i rad Ivana Filipovića*, Zagreb 1897; Ljuba Lončar, *Iz korespondencije Ivana Filipovića*, »Starine«, knj. 45, 1955, 389–469; Barac, *nav. djelo*, 141–143.

FÜRHOLZER, Karolina. U »Danici« 1836 (II, 112) ima *Mudro izrečenje* potpisano inicijalima K. F. – U Gajevoj ostavštini sačuvano je pismo Lavoslava (Oroslava) Fürholzera (1816–1865), upućeno Antunu Mažuraniću 1835, s preporukom za »Danicu« prijevoda jedne anegdote koji je izradila njegova sestra Karolina (Draginja) F. (Građa 26, 164). Očito je to ovaj tekst, no je li doslovan prijevod, ili kakva adaptacija, teško je reći.

GAJ, Ljudevit (1809–1872): G., Gay, L. G., j., Vandatelj, Dobroželić – uz to različito označene uredničke bilješke (usp. kazalo u reprintu, str. 54–55). Pored prepiske, od obilate literature o Gaju (koju navodim u »Croatici« a drugom mjestu), ističem ovdje Horvatomu monografiju *Ljudevit Gaj* (Nolit, Beograd 1960), te bibliografiju Davora Kapetanića u publikaciji *Gajev muzej* (Krapina 1966), jer je u njoj iskorištena rukopisna građa Gajevih *Sabranih djela* u redakciji Josipa Horvata i Jakše Ravlića, te rukopisna monografija Josipa Horvata. Za nove podatke usp. također moju radnju *Ljudevit Gaj* u »Zborniku za slavistiku«, III, 3, 1972, 66–86. – Potpisi u »Danici« J. G. (I, 44) i Juliana G. (I, 68), potječu od Gajeve matere Julijane rođ. Schmidt (1767–1839).

GALAC, Dragutin (1819–1883): D. G., D. G., -c, D. G...c, Dr. Galac. Završio je pravo (1842), ali se najviše bavio književnošću, te je pisao pjesme, članke o literaturi i kazalištu, političku publicistiku, putopis, a nastupao je i kao glumac amater; zanimljiv je kao jedan od prvih koji je u ilirskoj epohi njegovao sonet. Nakon 1848. uglavnom je činovnik, pa je umirovljen kao predsjednik sudbenog stola u Požegi 1867. (usp. bilješku o njemu u »Građi« 26, str. 165). Podatke o suradnji u »Danici« crpao sam iz vlastitog materijala za *Leksikon MS* (ondje u rukopisu).

GESSNER, Salomon (1730–1788), švicarski njemački pjesnik, kojega su u preporodno doba bile naročito popularne idile (zakašnjeli sentimentalizam!). Njegova crtica *Rodolyub* (I, 87) potpisana je inicijalom G., no u godišnjem sadržaju stoji: *Polag Gesnera G.* Nadalje *Gesnerova idila prenesena od P. A.* (I, 272–273), bez sumnje je od Platona Atanackovića, čiji se prijevod u to vrijeme prenose u »Danici«. Zanimljivo da se ista idila nalazi prevedena u »Letopisu MS«, knj. 6, 1826, 119–122.

HANKA, Václav (1791–1861), poznati češki slavist, zastupljen je dvama dopisima iz Praga: prvi (V, 64), potpisan inicijalima V. H., prenijet je iz lawowskog časopisa »Rozmaitości« t. g., a drugi (VI, 21–28) iz »Časopisa Českého Musea« 1839. Ovdje treba pribrojati i *Kiticu* »polag rukopisa Kraljodvorskog« (VI, 197), koju je preveo Vraz, jer to je poznata Hankina mistifikacija.

HADŽIĆ, Jovan (1799–1869). U »Danici« 1838. nalazi se pjesma *Zora je*, s napomenom »iz Šerbske novine« i potpisom M. Svetić (IV, 161–162). Iz iste pjesme ima moto u zaglavlju »Danice« 1843 (IX, 153). Miloš Svetić poznato je književno ime ovoga pisca; usp. *Dela Jovana Hadžića u knjižestvu nazvanoga Miloša Svetića* (pjesne izvorne), Novi Sad 1855. Usp. također: Dr Miloš Kićović, *Jovan Hadžić (Miloš Svetić)*, Novi Sad 1930.

ILIĆ Oriovčanin, Luka (1817–1878): L. I., L. J. (u »Danici« često se pogrešno zamjenjuje inicijal I, odnosno J), a inače je rabio pseudonim Slavoljub Slavončević. Svećenik, koji je život proveo kao vojni kapelan i župnik, književnim radom bavio se uzgred, zanimajući se ponajviše za narodne umotvorine i običaje (VIII, 33–36, 75–76; IX, 74–84). Poznao je izvrsno njemačku literaturu (neposredno je na njegovu poeziju utjecao Körner); pored pregršti iskrenih, ali nezrelih pjesama (VII, 137; X, 25; X, 109), napisao je niz članaka (na pr. IX, 173–180; X, 177–178). Usp.: Tomo Matić, *Književni rad Luke Ilića Oriovčanina (Rad JAZU, knj. 324, 1962, 115–144)*.

ISAILOVIĆ, Dimitrije (1783–1853), leksikograf i pedagog, bio je u ovo vrijeme urednik Srpskih novina. Prvi njegov prilog u »Danici« (prijevod) potpisan je: »pr. D. Isailović, Ilir iz Srbije« (II, 163–164, 167–168), a zatim slijede, jedan za drugim, potpisani inicijalima D. I. (II, 170–179, 182–188). Usp. Stojan Novaković, *Popis Isailovićevih radova, Srpska bibliografija*, Beograd 1869.

JARNIK, Urban (1784–1844), slovenski pjesnik i publicist, javio se u »Danici« 1837. *Dopisom iz Koruške*, pod pseudonimom Bratomir Dolinski (III, 29–38). U *Zgodovini slovenskega slovstva*, spominje se, doduše samo njegova suradnja u Vrazovu »Kolu« (op. cit. 41–43), ali da je i ovdje nedvojbeno isti pisac, saznajemo iz Vrazovog pisma K. V. Zapu od 20. travnja 1844, gdje navodi među svojim suradnicima »g. Bratoljuba Dolinskog (Korušca slavnog U. Jarnika)« (M. Živančević, *Stanko Vraz i K. V. Zap*, »Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu«, knj. XI/1, 1968, str. 271). S druge strane, greškom je u reprintu pripisan Jarniku i sličan Slomšekov pseudonim: Ljubomir Dolinski (usp. niže).

JARNEVIĆ, Dragojla (1812–1875): Dragoila I., II. iz K., Dragoila I. čeva, Ilirkinja iz Karlovca. Jedna od rijetkih spisateljica ilirizma, značajnija kao pojava nego kao stvaralac; pisala uglavnom pjesme i pripovijetke. Usp. Adela Milčinović, *Dragojla Jarnevićeva – Životopisna studija* (Zagreb, 1906), te bibliografiju Stanka Dvoržaka uz *Odabrane stranice dnevnika D. J.* (Znanje, Zagreb 1958, str. 291).

JELACIĆ, Josip (1801–1859): J, J. J. Buzinski (Bužimski). Danas općenito poznat kao ban, a kao pjesnik zaboravljen, Jelačić je zastupljen u priličnom izboru u »Danici« 1845–1849. Stranom je te pjesme priopćio Trnski (I. T.), a stranom Dimitrija Demeter (anonimno, pa ni *Bibliografija* Leksikografskog zavoda ne zna prevodioca; međutim, pod istim naslovom *Pjesme Jelačića bana, u slikomierju izvornika* . . . itd. – s naznakom da je prevodilac Demeter, izašle su ove pjesme kod A. Jakića u Zagrebu 1861; usp. također »Naše gore list« t. g., br. 15, str. 124). Izvornik je stara Jelačićeva zbirka *Eine Stunde der Erinnerung* von J. G. F. Freyherrn v. Jelachich, Agram 1825.

KANIŽLIĆ, Antun (1700–1777): A. K. Dakako, ovaj slavonski prosvjetitelj nije više bio među živima u doba preporoda, već ga je Gaj dao pretiskati (kao i Jurja Ferića, Dubrovčanina, ali tako da je stvaran dojam da je riječ o živom piscu!). Kanižličeva su neka mota i fragmenti iz spjeva *Sveta Rožalija* (Beč 1780). Lit.: Tomo Matić, *Život i rad A. Kanižlića (Stari pisci hrvatski, Zagreb 1940, s literaturom)*.

KAZNAČIĆ, Antun (1784–1874): A. K., »Ilir iz Dubrovnika«. Pjesnik prigodničar, koga su suvremenici neobično cijenili. Piše mu Vraz 10. kolovoza 1839: »Vaše je čestito ime koje kao stup uzdržava slavnu dubrovačku trublju, da ne pane i raskrši se. To nam posvjedoče razlike pjesni od Vašeg bistrog uma razsejane po našoj Danici i družijeh knjigah . . .« (priopćio Ivan Broz, Vienac, XXII, 1890, str. 593–594). Priloge je uglavnom potpisivao; za pjesmu *Prijatelju Kolenda* kaže u popratnoj bilješci Antun Ročić da ju priopćuje »s dopuštenjem istoga g. Kaznačića« (V, 165). Ovdje nam valja dometnuti da bi Kaznačić mogao biti i autor jednog pisma iz Dubrovnika, koje je Gaj stavio na čelo »Danice« 1836. (II, 105–108), pod naslovom: *Na mjesto proglasa* (usp. u reprintu pod *Milutin*), kako je pretpostavio Safvet Burina u članku *Ilirski pokret u Dubrovniku* (»Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva«, XVI, 4, 1935, str. 318). Ukoliko to prihvatimo kao točno, upozoravam da je od istoga autora i *List iz Dubrovnika*, također potpisan šifrom Milutin (III, 26–28); u njemu se spominje prethodno pismo Gaju na sljedeći način: » . . . list, koga sam ti u lipnju g. p. poslao, i koga si za dobro našao u Danici broj 27. postaviti.« Možda je isti pisac »Brat Ilir Milutin« (jer Trnski, čiji je to također pseudonim, nije) napisao prigodnicu *Bratji Ilirrom na početku g. 1840* (VI, 5–6)?

KOLLÁR, Jan (1793–1852): Kolar, Kolár, Kollar i anonimno. Veliki apostol ideje o slavenskoj uzajamnosti bezuvjetno ide među inspiratore ilirskog pokreta. Njegove poglede na slavenstvo iznosi Gaj

već u *Kratkoj osnovi* 1830, a u jednom članku u »Danici« 1836. (II, 130–131) priznaje: »Da se iznajde način, kojim bi i naš narod svoje duhovne moći sjediniti i k jednomu općinskomu domaće i naravske izobrazivosti cilju ravnati mogao... porodi mi se jur godine 1829 prva misal o potreboći narodnog ilirskog društva, koju tada u Pešti budući visokoučenomu Slavjanu Ivanu Kolaru očitovah. Ovu moju po njem odobrenu namjeru od tada gojio sam zajedno sa nekotjimi domorodci i narodne ilirske izobrazivosti prijatelji do se dobe.« Svjedoči o tome i sam Kollár u *Cestopisu* (*Spisy* III, 45–46): »Již tomu asi 12 let, co sme v Pešti spolu (tj. s Gajem, op. M. Ž.) o pravopisu, o novinách, a jiných národních důložitostech rozmlouvali a všeliké plány v budoucnost činili.« Kollár je tanano osjetio kakav se materijal krije u Gaju i njegovoj ilirskoj armadi, pa im je poklonio punu pažnju. Hrvati i Srbi prije nego Česi dobili su raspravu o uzajamnosti! Za hrvatsku verziju sam Kollár davao je uputstva Gaju, dopisujući i naknadno mijenjajući tekst. Rasprava je izašla najprije u »Danici« (1836, br. 29–31), a zatim i kao posebni otisak, pod naslovom: *O slovstvenoj uzajemnosti među kolěni i narěčji slavenskimi* (prevodilac je vjerojatno Babukić). Već u prvom godištu »Danice« pojavila se programska Kollárova pjesma *Slavjan*, bez naznake autora, s napomenom »iz českoga« i potpisom: »M. T. ć, Ilir iz Slavonie« – iza kojega se skromno sakrio prevodilac Mato Topalović (I, 274–275). Ilirska štampa je zatim donosila in continuo različite vijesti o Kolláru, te književne oglase, prijevode, motta, njegove originalne dopise i sl. Ovdje svakako treba ubrojati i djela koja su »posvojenjena«, kao što je slučaj sa sonetima *Krepost* (XI, 33) i *Pogled* (XI, 37), koji i danas figuriraju u *Vrazovim Pjesničkim djelima* (JAZU, Zagreb 1954, II) kao izvorni, a prijevodi su Kollárovih soneta: *Těžko zřiti ovšem, když se v krásy i Nejkrasnější nade všecký cnosti*. Podrobnija bibliografija: Ján V. Ormis, *Bibliografija Jana Kollára*, Slovenská Akademiá Vied, Bratislava 1954, – Lit.: M. Živančević, *Kollárov ilirski krug*, Literárne vzťahy Slovákov a Južných Slovanov, SAV, Bratislava 1968, str. 158–182.

KRASICKI, Ignacy (1735–1801). Najznatniji poljski predstavnik epohe prosvijećenosti zastupljen je u »Danici« 1837. anonimnom prozom: *Ibrahim i Osman* (III, 38) i *Miš i mačak* (III, 69). Jedini trag je oznaka »iz poljskoga«, a potpisan je samo prevodilac – Mato Topalović. Naročito su bile popularne njegove *Bajki i przypowieści* (1779), najčešće satirične crtice, čije su odlike slobodarstvo, ljubav za narodnu mudrost i prirodu naročito morale pogodovati ranoj prosvjetiteljskoj fazi ilirizma. Poučni karakter koji se često skriva iza naoko bezazlenih naslova u »Danici« imao je značaj prikrivene propagande, što izvrsno pokazuje upravo u ovom slučaju *Opazka pre-*

voditelja: »U ovoj pripovjedci mnoga se saderžaju. Blagorazumni čitatelju! izvoli pozornostju svojom dužje ovdě postojat, ter si sam izvedi mnoge one i zlatne nauke, koje se iz nje izvesti mogu« (38). Inače, o ovim prijevodima pisao je ranije Fran Ilešić: *Sto lat Ignacego Krasickiego u Poludniowych Slowian*, Księga regaratów, Lwów 1936, str. 155–162. Isp. također: Jan Wierzbicki, *Z dziejów chorwacko-polskich stosunków literackich w wieku XIX*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, str. 43.

KUKULJEVIĆ, Ivan (1816–1889): I. K. Sakcinski, IKS, I. K., Iks, Ivan K. S., I. K. S., X. – uglavnom su sve to poznati Kukuljevićevi inicijali i šifre (usp. Različita děla, I–IV, 1842–1847; *Slavjanke*, Zagreb 1848). Plodan pisac, u »Danicu« se predstavio kao pjesnik, povjesničar i političar publicist. Podrobnije: Tade Smičiklas, *Zivot i djela Ivana Kukuljevića Sakcinskoga*, Rad JAZU, knj. 110, 1892, str. 110–204 (usp. također *Spomen-knjigu Matice hrvatske* t. g., str. 148–172).

KURETIĆ, Bogdan (Bogdan, B.), liječnik, bečki dopisnik »Lune« i »Narodnih novina«; iz »Građe« 26 (str. 383) vidi se da je pisao i za »Danicu«. I ovdje su sve dopisi iz Beča, potpisani gornjim oznakama (osim X, 6–7, za koji opet u godišnjem sadržaju stoji: »Od Bogdana«). Tek je posljednji potpisan punim imenom i titulom: Dr. Bogdan Kuretić (XIII, 36), a bezmalo svi imaju i zajedničku temu: *Slavjanski bal* u Beču, *Slavjanski ples* u Beču, *Dopis o bečkom sijelu*, itd.

LOVRIĆ, Franjo (Fr. L. Ć, I. L. . . . Ć), trgovac, lokalni vođa iliraca u Sisku. Njegova pisma Gaju u »Građi« 26 (str. 293–295); tu se spominje i njegova suradnja u »Danicu«, ali samo prvi, punim imenom potpisani dopis (V, 98), iako i ostali nedvojbeno potječu od iste osobe i iz istoga mjesta. Usp. također: Ljubomir Durković-Jakšić, *Srpsko 'Sveznanje' iz 1834. sa podacima iz bibliotekarske struke u Narodnoj ilirskoj čitaonici u Pečuju*, »Bibliotekar« 1965, 42–43. Iz ove suradnje vidi se da je Lovrić i nadalje imao dobre veze s Pečuhom, pa je i dopis Vladovita Zorca iz toga grada objavljen u »Danicu« njegovim posredstvom (vid. niže).

MAJER, Josip (J. Mr., Josip Mayer), bilježnik torontalske županije, rođ. u Zagrebu 3. rujna 1780, gdje je i studirao pravo (Matrikule pravoslavne akademije u Zagrebu, DAZ). Njegov *Lizt iz Banata* prvi je odziv na Gajev *Proglas* i fragment je privatnog pisma uredniku (potp. »Jožef Majer, Not.«, dakle je Gaj stavio inicijale), koji ga je zbog važnosti uvrstio već u prvi broj »Danice« (I, 3–4). Njegova pisma Gaju u NSKZ rasvjetljaju čitavu ovu suradnju (prvo u cijelosti, regista ostalih u »Građi« 26, str. 298–301).

MARETIĆ, Gedeon (B. M. R. A. iz stare plemenite ilirske kuće i obitelji Vojković-Maretić de Klokoč). U četvrtom godištu »Danice« (1838, 3, 7–8, 31–32, 34–35, 39–40) nalazi se opširan sastavak *Prinesci za dogodovštinu junačtva ilirskoga, najpače pako horvatskih, slavonskih i dalmatinskih vitezovah*, znamenit kao odraz ilirskog shvaćanja tradicije. U bilješci ispod crte i godišnjem sadržaju stoji da je autor »c. k. oberstar baron Maretić«. Da je to umirovljeni pukovnik Gedeon Maretić, saznajemo iz njegova pisma Ljudevitu Gaju od 26. siječnja 1838, u svezi sa ovim poslom (regesta u »Građi« 26, 304).

MARIĆ, Josip (1807–1883), sunjski kapelan, stihotvorac iza čije revnosti valja uglavnom podozrijevati komplikacije. Tipičan je u tom smislu primjer njegova pjesma *Razstanak šerežana od svoje supruge* (I, 294), koja je samo kroatizirana imitacija Schillerove pjesme *Hektors Abschied* (usp. Gudel, *Njemački utjecaj u hrvatskoj preporodnoj lirici*, nav. dj., str. 79–81).

MARJANOVIĆ, Stjepan (1802–1860): Radislav, S. M. Ilir iz Slavonije, M** Ilir iz Slavonije, Savo Radislav, ---- vić, Ilir iz Ilirije, Savo Radislav Domorodčević, vić. Književnik i slikar, svećenik iz Slavanskog broda. Propagator ilirizma u Slavoniji, rodoljubni i refleksivnoreligiozni pjesnik, opširan i patetičan, većinom neoriginalan; »u znatnom dijelu svojih pjesama i nije originalan, već je prepjevavao i prevodio njemačke pisce: Höltyja, Seidla, Bürgera, Matthissona, Seumea, Schillera« (Barac, *Književnost ilirizma*, Zagreb 1954, str. 265), a takav je i ondje gdje ga Barac i drugi smatraju izvornim; na primjer, poznata njegova davorija *Graničarski dječak* iz »Danice« 1836, kako je utvrdio Gudel u *nav. djelu*, imitacija je F. Leopolda Stolberga *Lied eines deutschen Knaben*. Međutim, baveći se još i muzikom, slikarstvom i etnografijom, te provodeći zapadnoevropske pjesnike, značajan je kao animator kulturnog života u nacionalno ugroženoj Slavoniji. Suradnju Marjanovićevu u »Danici«, unatoč brojnim pseudonimima, danas nije teško rekonstruirati, zahvaljujući njegovim još za života tiskanim sabranim djelima (u vlastitoj nakladi!): *Vitie i igrokazi*, I–VII, Pečuh 1839–1840. Osim toga, postoji i instruktivna radnja Vlada Petza: *Stjepan Marjanović, pjesnik ilirski. Prilog k povijesti hrvatske preporodne književnosti* (»Nastavni vjesnik«, XXVI, sv. 10, 1917–1918, str. 590–600). Međutim, ovdje je nužno učiniti jednu napomenu: pseudonim Slavodrug Miloglasović, koji se isključivo pripisuje ovome pjesniku, nije njegov – ili bar nije samo njegov. Po svoj prilici književne je povjesničare zavela na krivi trag slijedeća obavijest u »Danici« 1838. (IV, 114): »Veoma revni i učeni pisatelj Stjepan Marjanović Brodjanin, koji se je u našoj Danici svojimi pjesničkim

izvodi pod imenom *Save Radislava Domorodčevića* i *Slavodrug* *Miloglasovića* višeputah rodoljubivo javljao, izdaje sada putem predplate u Pečuhu u biskupskoj tiskarni svoja ilirska djela u VI knjigah...« Bit će to kakav lapsus mentis tadanjeg urednika Babukića. Tako i danas *Bibliografija* Leksikografskog zavoda pripisuje bez rezerve Stjepanu Marjanoviću sve pjesme u »Danici« potpisane ovim pseudonimom (knj. 6, 1961, str. 45–46), dok se iz Gajeve korespondencije u NSKZ jasno vidi da nije njegov, već drugog jednog slavenskog preporoditelja, Mijata Stojanovića (usp. niže).

MARTIĆ, Grga (1822–1905), bosanski franjevac, učesnik u ilirskom pokretu, narodni preporoditelj u svome zavičaju. Proslavio se kao epski pjesnik, a stvarao je pod uticajem Mažuranića i narodne poezije. Poznati su mnogobrojni radovi o Martiću, pa ipak je suradnja ovoga pisca u ilirskoj hrvatskoj književnosti još uvijek krajnje šturo prikazana. Kao bazu za daljnje istraživanje treba u prvom redu izdvojiti predradnje Kerubina Šegvića – *Život i djela fra Grga Martića* (»Ljetopis« JAZU, knj. 22, 1907–1908, str. 81–126), Andrije Čičića – *Monografija o fra Grgi Martiću* (Zagreb 1930), Otona Knezovića – *Fra Grga Martić, studija* (Sarajevo 1931) i Antuna Barca – *Veličina malenih* (Zagreb 1947); nažalost, cjelovite suvremene monografije, kakvu ova ličnost zavređuje, danas još uvijek nemamo. – U ilirsko kolo Martić nije ušao kao dopisnik, poput tolikih drugih iz udaljenih krajeva, već neposredno, kao zagrebački đak; pošto je tu završio filozofiju, otišao je u Stolni Biograd da uči bogosloviju, odakle se redovito javlja Gaju; već u prvom pismu od 3. lipnja 1841. poslao mu je dvije pjesmice za »Danicu« (»Građa« 6, str. 125–126). Već ovdje valja ispraviti tvrdnju da je Martić pjesme za »Danicu« slao god. 1842, kako navode istraživači od Čičića do Barca; ovaj posljednji zapravo kaže da je Martić »počeo objavljivati 1842. u Danici«, što je dakako ispravnije, ali valja s druge strane podsjetiti da je počeo objavljivati ranije u »Srpskom narodnom listu« (prva mu je tiskana pjesma *Pozdrav Hercegovini*, 1841). Očito je svoje pjesme istodobno poslao na dvije strane! A prva njegova tvorevina tiskana u »Danici ilirskoj« jest pjesma *Pozdrav Danici* i nosi potpis u duhu ostale suradnje u tome listu: »Ljubomir Martić, Ilir iz Hercegovine« (VII, 17–18). Neugodnom greškom upravo je ova pozicija izostala u *Kazalu* našega reprinteda! (str. 63). Ostali su Martićevi prilozi potpisani, izuzev posljednjeg: to je pjesma *Jurjevdanski glasi* (XII, 69, 73), objavljena pod šifrom »F.r Mć hc« (Ljubomir Martić Hercegovac), pa je čak i *Bibliografija* Leksikografskog zavoda ne bilježi. Posvećena je, također šifrom, »Pobratimu J... u M.....u« (= Ivan Miletić, prebjeg iz Bosne koji je našao utočište u ilirskom azilu, srečan na Nugentovu imanju; u NSKZ nalaze se njegova pisma Gaju i dvije nje-

gove zbirke: *Narodne pjesme i pripovijetke bosanske i Narodne bosanske pripovitke*). Naslov doziva motivski jednu raniju Martićevu prigodnicu o jurjevdanskim svetkovinama (IX, 65–66); što više, obje pjesme pripadaju istom razdoblju! Kako saznajemo iz Martićeva pisma Gaju od 15. travnja 1844, ova posljednja nastala je u Stolnom Biogradu i poslata čitave dvije godine ranije. O svemu tome bit će pobliže u mojoj radnji *Fra Grga Martić u ilirskom pokretu*, koja će izići u knjizi referata sa simpozija *Fra Grgo Martić i bosanskohercegovačka kulturna i književna baština* (Sarajevo, 3. i 4. XI 1972).

MAŽURANIĆ, Antun (1805–1888), glasoviti jezikoslovac ilirske epohe, spada u najznatnije hrvatske preporoditelje, a ipak je o njemu nedopustivo površno pisano (još uvijek je temeljna radnja o njemu Smičiklasov članak u *Spomen-knjizi Matice hrvatske* 1892, str. 289–300; usp. u novije vrijeme: Zlatko Vince, *Antun Mažuranić*, »Riječka revija« V, sv. 4, 1956, str. 148–156; Ljudevit Jonke, *Tri profesora zagrebačke gimnazije . . .*, *Zbornik Klasične gimnazije 1607–1957*, Zagreb 1957, str. 433–447; M. Živančević, *Pisma Ivana Mažuranića bratu Antunu*, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 1960, knj. V, str. 219–240). Odlično obrazovan, znao je Grčki, latinski, njemački, francuski, talijanski i ruski jezik (i prevodio je, uglavnom klasične pisce). Kao profesor jezika i književnosti na zagrebačkoj gimnaziji (1835–1841, 1851–1861) odlučno je utjecao na čitavu generaciju mladih hrvatskih kulturnih radnika, navlastito pisaca. Čim je stupio u službu, zatražio je i dobio dozvolu da fakultativno predaje hrvatski jezik, što je bio povijesni događaj u analima domaće kulture. Kad je Gaj iste godine pokrenuo »Danicu«, Antun je bio prvi njezin urednik, pa je njegov udio mnogo veći no što bi se dalo zaključiti samo po prinosima koje je potpisivao; skroman i nevidljiv poslenik, bio je on Gajeva desna ruka i prvi zamjenik, recenzent mnogih ilirskih djela i, uopće, veoma značajan činilac u preporodnoj epohi. Godine 1841. putovao je s Gajem po Dalmaciji, propagirajući ilirsku ideju; s tog puta je, bez dvojbe, njegov *Dopis iz Dalmacije* (VII, 116), potpisan inicijalima A. M. (usp. o istom V. Babukić, *ibid.* VII, 76, te »Ilirske narodne novine«, VII, 217–218). Njegova suradnja u »Danici«, inače, najintenzivnija je god. 1835, a svršava 1838.

MAŽURANIĆ, Ivan (1814–1890) javio se kao dvadesetogodišnjak već u drugom broju »Danice«, zahvaljujući činjenici da mu je brat bio urednik; njemu je poslao na ocjenu svoj odziv na Gajev proglas, pjesmu *Primorac Danici*: »Čitajući oglasu, takov srbež poetski od radosti jest me primio, da srcu nikako odoljeti ne mogoh, već da iliričkoj danici odu jednu sočinim . . .« (*Spomen-knjiga MH*,

nav. dj. 103). Uslijedila je zatim obilna suradnja, za koju je dapače dobio mladi pjesnik prvi honorar u novijoj hrvatskoj književnosti. Dok se kadikad potpisivao punim imenom, deklarirajući se kao »Ilir iz Primorja Horvatskog«, u većini slučajeva, naročito onda kada mu se iz političkih razloga činilo da će tako biti bolje, ili pak kada je smatrao da su mu prilozima nedostojni slave, a potrebni u određenom trenutku, pisao je pod šifrom, ne rijetko i posve anonimno. Tako se događalo da su u znanosti godinama stvari drugih autora išle pod njegovim imenom, a mnoge njegove ostale nezapažene ili potpuno nepoznate. Tako se sve donedavna nije znalo čime je sve pjesnik zapravo sudjelovao u »Danici«, a to je preduvjet za pripremu sabranih djela Mažuranićevih, kojih još uvijek nemamo, na žalost i sramotu našu. Kako nam je pošlo za rukom svojedobno utvrditi, upotrebljavao je on samo u »Danici« više raznih znakova; to su: Slavomir, Budimir M**, B. N., I. M., M.....ć, M*, ----ć, I*** M***, I* M****. Rekonstrukciju njegova udjela u »Danici« izveo sam najprije, na temelju arhivske građe i uz konsultaciju primjeraka »Danice« iz pjesnikove privatne knjižnice, u članku *Mažuranićeva saradnja u Danici (Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, knj. IV, 1959, str. 275–282)*, a zatim, detaljnije, u disertaciji *Ivan Mažuranić, Rad JAZU, knj. 333, 1963, str. 31–237* (posebno izdanje: MS, Novi Sad 1964).

MICKIEWICZ, Adam (1798–1855), veliki pjesnik poljski, izvrsno se svojom tematikom uklopio u hrvatske preporodne koncepcije, tako da je ne samo preveden, već i adaptiran tako, da se stječe dojam da je riječ o domaćem autoru. Dakako da je to decenijama dovodilo u zabludu istraživače! Glavne su dosadanje radnje na tu temu: Vilim Frančić, *Adam Mickiewicz w chorwackich i serbskich przekładach* (»Pamiętnik Słowiański« 1949, t. I, str. 129–130); Julije Benešić, *Przekłady z literatury polskiej u Chorwatów i Serbów od 1835 do 1947* (»Pamiętnik Słowiański«, t. II, 1950, str. 89–106); Josip Hamm, *Mickiewicz w literaturze serbochorwackiej* (»Pamiętnik Słowiański«, t. VI, 1954, str. 47–48). Usp. napokon Đorđa Živanovića *Bibliografiju prevoda dela Adama Mickjeviča u srpsko-hrvatskoj književnosti* (»Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor«, Beograd 1957, sv. 1/2, str. 176–178), te *Adam Mickiewicz w literaturze serbochorwackiej* (Międzynarodowa sesja naukowa PAN 1956, Warszawa–Wrocław 1958). O suradnji u »Danici« potpisanoj znakom M.....ć, vid. posebno: M. Živančević, *W sprawie pierwszych tłumaczeń z Mickiewicza w literaturze chorwackiej* (»Pamiętnik Słowiański«, t. XI, 1961, str. 224–231). Osim toga, u kazalu reprinta stavili smo na pravo mjesto dvije glasovite Mickiewiczzeve pjesme, *Budris i njegova tri sina (Trzech Budrysów)* i *Voj-*

voda (*Czaty*), koje u »Danici« idu pod Puškinovim imenom (usp. ovdje, niže), a tako i u našim bibliografijama. Inače, poljski se pjesnik u »Danici« bilježi kao Mickiević.

MIHANOVIĆ, Antun (1796–1861). Jedan od preteča ilirizma, kasnije i sam preporodni pjesnik, tvorac hrvatske himne, Mihanović je prve sastavke u »Danici« potpisivao znakom Mi ć (u kazalu reprinted je to pogrešno reproducirano), što je dešifrirano već u godišnjem sadržaju. Međutim, poznata njegova pjesma *Mio ti je kraj*, tiskana u »Danici« pod naslovom *Požuda domovine* (X, 197) i punim potpisom: »A. Mihanović od Petropolja«, u stvari je imitacija Goetheove balade *Mignon* (Gudel, *nav. dj.* 84–5). Jednako će biti imitacija i sonet *Vidjena* (X, 121), po Petrarci (»Si alto miraron gli occhi miei . . .«), za koji je Barac ipak rekao da je *jedna od najboljih pjesama preporoda* (*Književnost ilirizma*, str. 188). Posljednju veću radnju o pjesniku napisao je Branko Vodnik: *Antun Mihanović*, Zagreb 1910; tome valja dodati i prinose F. Fančeva u »Građi« JAZU 1938. i 1940.

NEDIĆ, Martin (1810–1895): Brat Ilir iz Bosne, Slavoljub Otačbinović; Slavoljub d. V. B. Ilir iz Bosne. Da je to njegov pseudonim, vidi se iz pisma kojim je uputio Gaju pjesmu *Pozdrav Danici ilirskoj* (VII, 1–2), 4. prosinca 1841 (NSKZ, regesta u »Građi« 6, 139 – ali bez naznake godine). Podrobnije o ovoj ličnosti dr fra Rastislav Drljić, u disertaciji *Prvi Ilir Bosne fra Martin Nedić*, Sarajevo 1940.

NEMČIĆ, Antun (1813–1849), jedan od originalnijih stvaralaca u epohi ilirizma, posebno cijenjen po putopisnoj prozi, ovdje je zastupljen prije svega poezijom. Potpisivao se kao Antun Gostovinski, A. N. G., A. N. Gostovinski, Ant. N ć, Antun Nēmčić, Ilir Slavjan iz horvatske Podravine. Pjesme mu je sabrao i izdao prijatelj Mirko Bogović (*Pjesme*, Zagreb 1851), te ih uglavnom po njemu bilježe bibliografi; valja nam primijetiti, međutim, da nitko ne bilježi pjesme *Sveta odluka* (V, 129–130), koja u *Kazalu* reprinted ide pod Antunovim imenom, iako je potpisao *Andria Nemčić*. A za nekoć hvaljenu Nemčićevu pjesmu *Grob kaludjera* (XIII, 37–38), utvrdio je Vladoje Dukat da je nasljedovanje Grillparzera (»Nastavni vjesnik«, XXXVIII, sv. 1–4, 1930, str. 88–90). Bibliografiju radova Antuna Nemčića sastavio je Slavko Ježić uz knjigu Nemčić-Bogović, *Djela* (»Zora«, Zagreb 1957, str. 35–39).

NIKOLAJEVIĆ, Đorđe (1807–1896): Gj. Nikolajević, Georgije, mitropolit dabrobosanski, urednik »Srpsko-dalmatinskog magazina« (Ilija Mamuzić: *Ilirizam i Srbi*, Rad JAZU, knj. 247, 1933, str. 38).

NOSÁK, Bohuslav (Bogoslav N...k, Slavjan iz Ugarske), slovački preporoditelj iz Šturovog kruga. U knjizi Zlatka Klatika *Šturovci a Juhoslovania* (SAV, Bratislava 1965), spominje se Nosák samo na jednom mjestu (str. 71) u vezi s njegovom ugarskom orijentacijom, dok o suradnji u »Danici« nema niti spomena, iako je prvi prilog (*Dopis iz Slavie Ugarske*, IV, 72) potpisan punim imenom i prezimenom. Taj je dopis, kao i zadnji (*Slavjanske věsti* iz Pešte, X, 96), preuzet iz češkog časopisa »Kwěty« (ovaj potonji ima potpis B. Nosak). Međutim, u kazalu reprinta izostala je greškom pjesma *Molitva Tatrie* (VI, 81), potpisana navedenom šifrom, na koju, uostalom, i u kazalu upućujemo. Uz nju se nalazi zanimljiva opaska: »Ovu pjesmu, kako također i niže slijedeći 'Dopis iz Slavie Ugarske', dobili smo u ilirskom narječju, kako ovdje stavljamo«. A taj »niže slijedeći« dopis potpisan je: »Bogoslav Šajavski, Slavjan Gemerski« – dakle je i opet Nosakov! Ovo nam je u hitnji izmaklo kod kontroliranja kazala reprinta, pa i ondje valja ispraviti. Dopis je značajan, jer nije poput prethodnih preuzet iz strane periodike, već je prilog namijenjen »Danici«, koja se i u njemu apostrofira: »S velikom radostju čitamo svaki broj Danice ilirske... Kao znak najveće naše ljubavi prama Slavjanom ilirskim, povjerujemo našoj miloj Danici sljedeće vijesti«. Znamenita je i napomena, da mladi Slovaci u Ugarskoj radi slavenske uzajamnosti uče – ilirski! Tako i ovaj dopis nije preveden, već je sastavljen na hrvatskom jeziku.

NUGENT, Albert (1816–1896), jedan od najgorljivijih iliriaca, sin glasovitoga feldmaršala Lavala Nugenta. Vlasti su ga sumnjivile da je, koristeći položaj svoga oca, naoružao ilirce, te je na obiteljskom dobru u Bosiljevu imao vlastitu četu slobodnjaka; policijski izvještaji spominju ga kao jednog od vođa u stvari narodnoga oslobođenja. Na svome ladanju stvorio je 1843. narodnu školu, a 1844–1845. sudjelovao je dopremanju ilegalnog »Branislava« u Hrvatsku. Aktivni oficir (umirovljen je kao pukovnik 1850), bio je veoma obrazovan, izvrsno je znao njemački, francuski i engleski, te se uzgredno bavio prevođenjem i publicistikom. O njemu je u zadnje vrijeme naročito iscrpno pisao Jakša Ravlić (*»Radovi Instituta JAZU u Zadru«*, Zagreb 1957, knj. III, str. 136–187). Njegovi su potpisi u »Danici«: A. Gr. N. (VIII, 9) i A. grof N. (VIII, 21).

OBRADOVIĆ, Dositej (1742–1811). Simptomatično je da su ilircima pored ideja francuske revolucije i slavenske misli glavni uzori bili enciklopedisti i Dositej. Njegovi su tekstovi ponajbolje odgovarali onoj prosvjetiteljskoj svrsi kojoj je težila »Danica«, pa se prirodno najčešće nalaze u odjeljku *Njetila*, potpisani ili nepotpisani, sa naznakom »Polag D. O.«, ili samo inicijalom D. Bit će ih i više anonimnih, a pogotovu adaptiranih, što se, međutim, dalo u kazalu

reprinta utvrditi. Izrazom velike popularnosti ovakvih Dositejevih »naravoučiteljih« i »poučiteljih« djela bezuvjetno je njegovo ilirsko izdanje basana, koje bibliografije uopće ne bilježe, a koje je priredio nitko drugi – do Štanko Vraz! (Dositeja Obradovića Basne. Sbirka korisnih knjigah. U Zagrebu 1847, tiskom Fr. Župana). O tome posebno: M. Živančević i L. Čurčić, *Dositejeve basne u ilirskom izdanju* (»Zbornik za književnost i jezik«, XX/2, 1972).

PEJAKOVIĆ, Stjepan (1818–1904), ilirski Gajev »vorkämpfer«, političar, pravnik i književnik amater, jedan od organizatora Slaven-ske skupštine u Beču 1848. i jedan od potpisnika Bečkog književnog dogovora 1850. Njegov je dopis u »Danici« 1846. *Tretji slavjanski bal u Beču* (XII, 34–35), s potpisom: Stjepan. On je redovni Gajev bečki dopisnik (usp. njegova pisma Gaju u »Građi« 6, 150–154, i »Građi« 26, 380–386). Usp. također: M. Živančević, *Vukovi prijatelji ilirci*, *Vukov zbornik*, SANU, Beograd 1966, str. 231–259.

PETRANOVIĆ, Božidar (1809–1874), historik, pokretač »Srpsko-dalmatinskog magazina« i potonji osnivač Matice dalmatinske; potpisivao se i kao Teodor (= Božidar), te Dr. Petranović, Ilir iz Dalmacije. Anonimni napis *Jezikoslovje ilirsko-dalmatinsko* (VII, 41–51), njegov je (usp. Mamuzić, *Ilirizam i Srbi*, nav. dj. 37–38), te je, nota bene, domišljanje o autoru u »Građi« 26 (str. 388) izlišno. Pored nabrojanih njegovih priloga u kazalu reprinta (str. 67), ostao je našom nepažnjom neidentificiran članak *Ljubitelejem ilirskih starinah* (VII, 157), koji je u kazalu registriran kao nepoznat (str. 52), a očito je Petranovićev (inače, izmakao je i Mamuziću!). Potpisan je kraticom »Dr. P.« i datiran u Imotskom, 20. kolovoza 1841. To je izvještaj s terena, iz kraja gdje je Petranović službovao, i odakle upravo piše Gaju (u NSKZ ima dva pisma iz tog razdoblja, datirana u Imotskom); govori o stećcima i nagovještava knjigu o toj problematici, koju je Petranović doista objelodanio mnogo godina kasnije, pod naslovom *Bogumili* (Zadar 1867).

PETROVIĆ, Georgije (G. J. P., Ilir-Serb iz Bačke), javio se rano u »Danici« pjesmama *K slozi bratjo* (II, 17) i *Serb nazdravlja slozi ilirskoj* (II, 117). Ko bi to mogao biti, književni historičari nisu znali, iako su bili impresionirani podrškom ilirizmu koju je ovaj zagonetni suradnik pružio s prijeporne strane već god. 1836 (usp. Šurmin, *Hrvatski preporod*, Zagreb 1904, knj. II, str. 21–22). Ovaj prvi srpski suradnik u »Danici«, koji pjeva o bratstvu i jedinstvu, ostao je nepoznat i Mamuziću, koji je pretpostavljao da bi to mogao biti Petar Jovanović, ali je od toga mišljenja odustao (*Ilirizam i Srbi*, nav. dj. 23–24). Međutim, to je nedvojbeno Georgije J. Petrović, koji je surađivao u »Serbskom narodnom listu« i »Serbskim

novinama« s potpisom G. I. P. (1841–1842), a u »Letopisu Matice srpske« s punim potpisom 1841. Dešifriran je prvi puta u *Bibliografiji* Leksikografskog zavoda 1961, knj. 6, str. 305.

PICHLER, Ljudevit. U »Danici« 1847. (XIII, 158–160, 161–163), nalazi se anonimni izvještaj o gostovanju zagrebačkih muzičara u srpskim krajevima. Mamuzić nije znao tko bi mogao biti autor, koga pogrešno naziva Bratoljubom, iako je očito iz »Danice« da se potpis »od Bratoljuba« odnosi isključivo na pjesmu *Odjek dragoj braći Hrvatskoj*, navedenu u dopisu (*nav. dj.* 40–41, a ista se zabluda zrcali i u kazalu reprinta, str. 49). Tko je autor izvještaja, međutim, otkriva nam povjesničar ilirske glazbe Franjo Kuhač: »Jedan od naših pjevača (Ljudevit Pihler) objelodanio je u 40. i 41. broju Danice ilirske od god. 1847. članak pod naslovom: Misli o putovanju našem« (*Vatroslav Lisinski i njegovo doba. Prilog za poviest hrvatskoga preporoda*. Matica hrvatska, Zagreb 1904, str. 78).

POGODIN, Mihail Petrovič (1800–1875), historičar, profesor Moskovskog univerziteta, slovio je kao okorjeli panslavist u svoje doba, pa je kao takav zainteresirao i ilirce; dakako, njegovo se slavenofilstvo kretalo u relacijama samodržavlja sveruske imperije. U »Danici« su tiskani neki njegovi historički aforizmi (VII, 171–172) i nešto publicističke proze (XII, 38–51), sve s potpisom, ali je jedan sastavak ostao neprimijećen, budući je potpisan kraticom. To je *Iznemak iz pisma G. M. P. P. iz Moskve, dana 21. veljače (febr.) 1837* (III, 135–136), upućenog P. J. Šafariku, koji ga je i priopćio, kako se vidi iz popratne bilješke, a preveo ga je V. B. (Babukić). Pogodin je inače bio prijatelj Šafarikov, s kojim je vodio obilnu korespondenciju (usp. Frank Wollman, *Slavismy a antislavismy za Jara národů*, ČSAV, Praha 1968, str. 102 i dalje). Očito je, dakle, da je »G. M. P. P. iz Moskve« – Gospodin Mihail Petrovič Pogodin, Šafarikov dopisnik. Zanimljivo je da Badalić još uvijek drži da naši čitatelji upoznaju Pogodina u »Danici« sredinom četrdesetih godina (1845!), te navodi samo jednu njegovu pripovijest (*Rusko-hrvatske književne studije*, Liber, Zagreb 1972, str. 147), dok se on, kako vidimo, pojavljuje već u trećem godištu »Danice«, god. 1837.

POPOVIĆ, Miloš (1820–1879), novosadski i beogradski književnik, brat Djure Daničića, u vrijeme ilirizma urednik »Skoroteče«, »Podunavke«, »Srpskih novina« i »Der Serbek«, bio je blizak ilircima po sveslavenskoj orijentaciji, najprije Gajev, potomji Vrazov suradnik. U »Danici« je pisao pod pseudonimom Miloslav, te inicijalima M. P. i Miloš P. Šurmin pogrešno pretpostavlja da je Miloslav – Petar Jovanović (*Hrvatski preporod*, II, *nav. dj.* 275); pod istim

pseudonimom Popović piše u »Podunavci« od 1843, a zatim izdaje zbirku pjesama *Mač i pero* (Miloslav Slobodin), 1846. Što više, god. 1841. trebalo je da Popović postane »spomoćnik u literarnih poslovih« kod »Danice!« O svemu tome iscrpno piše i Mamuzić (*Ilirizam i Srbi, nav. dj.* 25–28). Dodati nam je ovdje, da se u NSKZ nalazi Popovićevo pismo Gaju, dat. u Beogradu 19. VI 1843, koje ima potpis »Miloslav Slobodin« (regesta Horvat-Ravlić, »Građa« 26, str. 395). Zatim, ima priloga koje Mamuzić ne spominje (usp. kazalo reprinta, str. 68). Na primjer, pod općim naslovom *Miloševa tamburica* izašla je u »Danici« 1842. kitica njegovih pjesama (u reprintu je nepažnjom uz ovaj naslov registriran samo prilog pod VIII, 84; tome valja dodati i VIII, 60, te VIII, 72; usp. također *Bibliografiju* Leksikografskog zavoda, knj. 6, str. 351–352). Poseban je kuriozitet *Oproštaj Samuila Bogodara Grobonje slušateljem jezika i literaturah slavjanskih, pri koncu godine od naukah izgovoren u Levoči* (VII, 177–179). Dopis je potpisan inicijalima M. P. (Popović je tada studirao u Levoči), a Bogodar Grobonja pohrvaćeni je slovački preporoditelj Samo Bohdan Hroboň, koji se i drugdje spominje u »Danici« (VI, 151, 183). Tekst je vrlo značajan za razumijevanje ondašnje slavenofilsko-kozmpopolitske orijentacije, te hrvatsko-srpsko-slovačke uzajamnosti, pa je šteta da je promakao Klaticu kad je skupljao građu za knjigu *Štúrovci a Juhslovania* (cit. naprijed).

POTOCKI, Leon (1799–1864), poljski romanopisac i memorist, zastupljen je u »Danici« (anonimno) pripovijesću *Želislav i Ljudmila* (*Selislav i Lyudmila*, I, 101–106). Habent sua fata libelli! Pripovijest je tiskana prvi puta u časopisu »Tygodnik Polski« 1819, također anonimno, pod naslovom *Żelislaw i Ludomila*, odakle je pretiskavana i prevedena, stekavši široku popularnost. U međuvremenu ju je preveo na njemački i nešto preradio Stanisław Jaszowski (1803–1842), objavivši je u lavovskom časopisu »Mnemosyne« 1824. (br. 68–69), te je od tada pogrešno pripisivana njemu. Iz »Mnemosyne« pripovijest je preveo Georgije Magarašević i tiskao je u svome »Letopisu« 1826. (knj. VI, 129–140), a odatle ju je pretiskao naš Gaj u prvom godištu »Danice«, promijenivši unekoliko jezik. O srpskom prijevodu pisao je kod nas Đorđe Živanović, u disertaciji *Srbi i poljska književnost* (Beograd 1941, str. 57–59), govoreći još uvijek samo u Jaszovskom. O motivu pripovijesti pisao je Fran Ilešić (*Motyw »Żelislaw i Ludomira«*, »Pamiętnik Literacki«, XXVI, 1929, str. 232–241), koji je oprezno natuknuo: »Kao autor priče se navodi Stanisław Jašovski, ali možda je pravi autor Leon Potocki« (*Naše književne veze sa Poljacima*, »Letopis Matice srpske« 1937, knj. 347, str. 61–62). Živanović je zatim bio odlučniji: Stanisław Jaszowski je »preradio i štampao na nemačkom... pripo-

vetku Leona Potockog Želislav i Ljudmila, pa je odatle s nemačkog preveo naš Magarašević i štampao u Letopisu« (»Prilozi za književnost«, XVIII, 1952, str. 111; usp. zatim od istog autora *Polonofilstvo kod Srba i Hrvata u prvoj polovini XIX veka kao osnova pojačanom interesovanju za poljsku književnost, ibidem*, XXIX, 1963, str. 73–86). Napokon, pisac je pravilno naveden u *Sadržaju Letopisa Matice srpske* dr Marka Maletina (Novi Sad 1968, str. 403–404). Kako se upravo pojavio i *Nowy Korbut* (Romantyzm), dvojbe više ne može biti; tu se za djelo Potockog izrijeком kaže: »Utvór mylnie przpisywany Stanisławowi Jaszowskiemu« (PIW, Warszawa 1972, s. 61), a navode se Magaraševićev »przekład« (prijevod) i ilirska »przeróbka« (prerada) u »Danici« 1835. Značajno je da je ta sentimentalno-heroična priča bila prva pripovijetka u srpskom »Letopisu«, a svakako i jedan od prvih novelističkih poticaja u hrvatskoj preporodnoj književnosti.

PRERADOVIĆ, Petar (1818–1872). U »Danici« Preradović nije anonimni suradnik, ali ga spominjemo na ovome mjestu jer se ipak našlo priloga koje bibliografije o pjesniku ne bilježe (usp. kazalo reprinta, str. 68). Dakako, ti su prilozi (kao opomena Hermanu Meynertu, na primjer), prenešeni iz »Zore dalmatinske«, ali to ne mijenja na stvari. Ne mogu odoljeti da ovdje ne spomenem, kako o stogodišnjici pjesnikove smrti još uvijek ima bitnih praznina u obaviještenosti o njegovoj suradnji u suvremenoj periodici! Tako u iscrpnom popisu Višnje Barac (*Bibliografija radova Petra Preradovića, Vraz–Preradović, Djela, Zora*, Zagreb 1954, str. 311–324) uopće nije registrirana njegova suradnja u dubrovačkom časopisu »L'Avvenire« (Foglio settimanale economico-politico letterario e commerciale), gdje Preradović u br. 7 od 16. rujna 1848 (str. 1–2) pod punim potpisom ima uvodnik *Letteratura illirica!* – Upozorio je na to dr Ernest Bauer u knjizi *Die Entwicklung der Publizistik in Kroatien* (Europa-Verlag, Zagreb 1942, str. 87).

PRICA, Maksim (1823–1873), političar iz Gajeva ilirskog naraštaja, kasnije blizak Mažuranićev suradnik. Oba njegova priloga u »Danici« pseudonimna su. Prvi je *Srbsko književstvo. Odgovor g. D. Bešliću* iz 1846. (XII, 164–166), potpisan šifrom »Srbljan«, svojedobno veoma zapažen, a zatim čitavo stoljeće u našoj znanosti izazivao silna nagađanja o autorstvu. Prije svega, to je isti autor koji je u Jordanovu zborniku »Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft« 1845. napisao članak *Etwas über die Zustände der ungarischen Serben*, s naznakom »von einem Serben« (br. 40, str. 372–377); njemu je oštro odgovorio Dimitrije Bešlić u »Srpskom narodnom listu« (br. 27, 1846), našto je uslijedio ustuk u »Danici«. Suvremenici su pretpostavljali da je autor Vraz, tako se dapače do-

mišljao Vuk Karadžić, pa su tome nasjeli i potonji istraživači (usp. Mamuzić, *Iliziram i Srbi, nav. dj.* 42–43). U novije vrijeme Dragiša Živković iznio je pretpostavku da je to filozof Uroš Milanković (*Počeci srpske književne kritike*, Rad, Beograd 1957, str. 267–276). Međutim, da su još suvremenici bili na čistu tko je pravi autor, svjedoči Mojsije Georgijević u pismu Vuku 20. listopada 1847. (u Arhivu SANU): »On je (Prica) napisao onaj artikl u Jordanovom Slav. Letopisu o vama i našoj literaturi, što smo mi preklani kod Justina gatali i pogađali čij je. On je nekog našeg prote, čini mi se Karlštat-skog, sin, i sedi u Karlštadu, radi kod Zagrebački nemački novina i piše katkad i u Srbcck. beogr. novinama pod imenom: *Pleševićki*. Meni se vrlo dopao . . . Na Pricu vas još jednom opominjem da ga bolje zapamtite, jer ja se od njega nadam da će od najčestitiji naši ljudi biti, kao što je sada od najčestitiji mladića, koje ja poznajem« isp. Živomir Mladenović, *Vuk Karadžić i Matica srpska*, Naučno delo – posebna izdanja SANU, Beograd 1965, str. 151). U jednom izvještaju emisara kneza Adama Czartoryskog na Balkanu, Karola Gregorowicza, opisuje se također Maksim Prica kao Srbin, sin pravoslavnog svećenika, prijatelj Poljaka, uz pretpostavku da bi se preko njega moglo utjecati na Srbe (Ljubomir Durković, *Učestvovanje poljskih oficira u srpskom pokretu u Vojvodini 1848–1849*, »Zbornik za slavistiku«, III, 3, 1972, str. 140). – Drugi prilog potpisan je pseudonimom »Maks. Pleševićki«, a pod njim je Prica surađivao u »Agramer Zeitungu« i »Südslavische Zeitungu« (M. Prelog, *Nardna enciklopedija SHS*, III, 1928, str. 683); svjedoči o tome i Georgijević u nav. pismu. Ovaj njegov prilog *O Ljudevitu Šturu i slozi* (XIV, 43–52) dio je polemike koju je vodio Adolfo Veber-Tkalčević sa Šturom, zapravo odgovor Tkalčeviću, veoma značajan za razumijevanje relacija slavenske uzajamnosti. Čitava je ta stvar nepoznata Klátiku, na žalost, jer bi svakako mnogo pridonijela nav. njegovoj knjizi *Štúrovci a Juhoslovania*. Dodati nam je da je Prica pod pseudonimom »Pleševićki« surađivao i u »Narodnim novinama« (1847, br. 35, str. 137; 1848, br. 14, str. 53), a verzija je istoga pseudonima P ki u »Südslavische Zeitungu« 1849 (br. 19, str. 73).

PUCIĆ, Medo (1821–1882): Pocić, Orsat Počić Slavenofil, sljedbenik ilirske ideje i pobornik jedinstva Srba i Hrvata, u književnosti tipični romantik, oduševljavao se Mickiewiczem i narodnom poezijom. U »Danici« je sudjelovao dopisima, pjesmama i prijevodima, navlastito iz Leopardija (usp. kazalo reprinta, str. 68). – Opširnije o njemu: Franjo Marković, *Knez Medo Pucić* (Rad JAZU, knj. 67, 1883, str. 125–206), te nedavno: Kosta Milutinović, *Medo Pucić i narodni preporod u Dubrovniku* (»Dubrovnik«, V, br. 3/4, 1962, str. 13–27).

PUŠKIN, Aleksandar Sergejevič (1799–1837). U »Danici« je Demeter objavio tri prijevoda iz Puškina: *Budris i njegova tri sina* (XI, 141–142), *Vojvoda* (XII, 131–132) i *Crna koprena* (XIII, 129). Za prve dvije nije znao ni Demeter, ni suvremenici, niti današnji naši bibliografi, da su zapravo Puškinovi prijevodi poznatih Mickiewiczovih pjesama (usp. ovdje pod Mickiewicz, Adam); tek treća je izvorna Puškinova. U pismu Ivanu Macunu 20. lipnja 1849, Vraz veli: »Činim vas pozorna na nekoliko komada od pjesama Puškinovih, koje je dr Demeter vrlo dobro preveo iz ruskoga, n. p. *Tri Budrisovića* i *Vojvoda*, i Homjakov komad *Ostrov* (otok). Te stvari nalaze se u Danici god. 1846. i 1847« (*Djela Stanka Vraza*, MH, Zagreb 1877, knj. V, str. 413). Tako i Badalić pripisuje obje pjesme Puškinu (*Ruski pisci u književnosti hrvatskog preporoda*, »Hrvatsko kolo«, I, 1946, str. 351, pa to ne korigira ni u najnovijoj knjizi *Rusko-hrvatske književne studije*, Zagreb 1972, str. 149). Usp. međutim što o tome piše Đorđe Živanović u članku *Mickjevič–Puškin–Demeter* (»Pitanja književnosti i jezika«, Sarajevo 1956, knj. III, sv. 1/2, str. 97–104). Dodati nam je ovdje da je izlišno Živanovićevo domišljanje o prevodiocu prve pjesme, potpisane incijalima »M. D.« – što je kratica za omiljeli Demetrov nadimak (Mitra Demeter); a da je upravo on prevodilac, svjedoči i Vraz. Pa ipak, događa se i danas da se ovaj prijevod citira kao pseudoniman (na pr. Aleksandar Flaker, *Prijevodi s ruskoga i hrvatska književnost* u zborniku *Hrvatska književnost prema evropskim književnostima*, Liber, Zagreb 1970, str. 261). Nakon svega, Milorad Pavić unio je štoviše baladu *Vojevoda* kao izvornu u Puškinova *Sabrana dela!* (Rad, Beograd 1972, knj. I, str. 234–236).

RAKOVAC, Dragutin (1813–1854): D. R., dr. Rakovecz. Ima dosta i anonimnih bilježaka iz doba kada je uređivao »Danicu« (1837). Kao pisac nema većega značenja, ali je u ilirizmu bio veoma cijenjen kao animator. – Lit.: Ivan Filipović, *Dragutin Rakovac*, Zagreb 1867.; Milivoj Šrepel, *Iz ostavine Dragutina Rakovca* (»Grada« JAZU, knj. 3, 1901, str. 241–292); *Dnevnik Dragutina Rakovca*, priopćili Emil Laszowski i dr. Velimir Deželić, *Narodna starina*, I, sv. 1–3, 1922 (i posebno izdanje).

ROŚCISZEWSKI, Adam Junosza (1774–1844), pisac i mecena iz lavovskog kruga, poznat kao čehofil. U »Danici« je njegov *Izvadak iz lista na G. W. Hanku u Pragu*, po časopisu »Kwěty«, potpisan samo inicijalom A... (VI, 156). – Isto: Eduard Jelínek, *Korespondencja pana Adama Junosza Rościszewskiego z Wacławem Hanką* (Poznań 1894); S. Vrtel-Wierczyński, *Adam Junosza Rościszewski i jego korespondencja z Wacławem Hanką* (Poznań 1928); Zdzisław Niedoziela, *Słowiańskie zainteresowania pisarzy lwowskich w latach 1830–1848* (Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1966).

RUKAVINA, Liebstadski (Ljubački), Ilija (I. R. Lj., Ilija — — —, Ilija Ljubački, Ilija R. a, Ilir iz Like). Oficir, djelovao u Trstu, gdje je izdao knjige: *Kroatische Abänderungs- und Abwandlungen - Formen nebst den Regeln der Aussprache und Recht schreibung* (1842) i *Dramatički prevodi za narodno kazalište* (1843). Njegovim književnim ambicijama suvremenici su se podsmjehivali (Vraz u beogradskoj »Podunavci«, br. 11-14, 1844; isp. *Pjesnička djela III*, Zagreb 1955, str. 349-350). Njegova pisma Gaju, gdje priznaje da je bio prisiljen naučiti svoj materinji jezik, koji je zaboravio, neobjelodanjena u NSKZ (regesta u »Građi« 26, str. 415-416).

RUMY, Karol Georg (1780-1847), slovački preporoditelj. Potpisivao se i kao Dragutin Juraj Rumi, a u »Danici« kao Dragutin, Drahotjn i - m -. Romy je bio 1817-1821. profesor gimnazije u Sremskim Karlovcima, gdje se zbližio s našim življem (Kosta Petrović, *Istorija Srpske pravoslavne Velike Karlovačke gimnazije*, Novi Sad 1951); u tom razdoblju izdao je i djelo *Slawonien und zum Theil Croatien*, 1819. Taj boravak je inspirirao i njegovo kasnije djelovanje u Slovačkoj, gdje je nastavio održavati veze sa srpskom i hrvatskom kulturnom sredinom. Njegova pisma Gaju u NSKZ, objavljena su in extenso u knjizi Karela Paula *Dopisy československých spisovatelů Stanku Vrazovi a Ljudevitu Gajovi* (V Praze, nákladem ČAV, 1923, str. 108-111), što Horvat i Ravlić očito nisu znali, pa su ih ponovo (jedno u cjelini, tri kao regesta) objavili u »Građi« 26, 416-417. Paul je ujedno u bilješci pod crtom dešifrirao Romyjevu suradnju u »Danici«, napomenuvši da je također pisao u Gajevim »Narodnim novinama« i karlovačkom njemačkom »Pilgeru«, »Agrar Zeitungu«, »Luni« i »Illyrisches Blatt-u«. »V Danici ilirskej obraňoval Slovakov pod príznačným pseudonymom Dragutin (= Karl), r. 1839-1841« (Rudo Brtaň, *Slováci na Karlovskom gymnázium*, »Zbornik za slavistiku«, II, sv. 2, 1971, str. 27-31).

RUŠNOV, Sofija (Sofia R. . . . v, Ilirka iz Tàrsta). Jedna od rijetkih žena učesnica u ilirskom pokretu, sudjeluje u »Danici« pjesmom poslanicom *Mojoj miloj domovini* (VII, 121). Da je to doista ona, doznajemo iz Kollárova *Cestopisa*, iz kojega je odlomak, gdje se s priznanjem i podrobnije govori o ovoj osobi, pretiskala »Danica«, pod naslovom *Narodnost u Tàrstu* (IX, 146).

SABINA, Karel (1811-1877), poznati češki pisac i nakladnik, ima u »Danici« opširan sastavak *Česka literatura* (VI, 67-76). Sastavak je potpisan inicijalima K. S., a preuzet je iz praškog njemačkog časopisa »Ost und West« 1840. U reprintu je u hitnji ostao neidentificiran (usp. kazalo, str. 59).

SLOMŠEK, Anton Martin (1800–1862), slovenski prosvjetitelj, surađivao je u »Danici« 1838. dopisima iz svoga rodnog kraja, pod pseudonimom Ljubomir Dolinski, Ilir iz Koruške (IV, 77–78, 85–90). U reprintu nam je ovo ime izmaklo pri dešifriranju, priznajem, mojom nepažnjom, pa je ovaj pseudonim u kazalu pripisan Slomševom zemljaku Urbanu Jarniku (str. 58), koji se slično potpisivao, kao Bratomir Dolinski. A upravo sam ja nekoć objelodanio Vrazovo pismo, u kome se ovi pseudonimi odgonetaju! Si duo faciunt idem – non est idem! Evo što piše Vraz K. V. Zapu 20. travnja 1844: »Da Slovenci nisu hladni za slogu književnu u višjem smislu, tj. za jedan književni jezik osnovan za umjetnu višnju literaturu svih južnih granah slavenskih, a to baš u smislu škole hrvatske, o tom ćete naći prostranih tragovah u svakom tečaju Danice i Novinah zagrebačkih. Tu ćete naći glasove znamenitih Slovenaca g. Bratoljuba Dolinskog (Korušca slavnog U. Jarnika), Ljubomira Dolinskog (A. Slomška) . . .« itd. (Živančević, *nav. dj.*, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* XI/1, str. 271).

SREZNJEVSKI, Izmail Ivanovič (1812–1880), glasoviti ruski učenjak, potonji predsjednik Imperatorske akademije nauka, boravio je u Zagrebu god. 1841. kao mladi slavist, radi usavršavanja u struci. Njegovi su prilozi u »Danici« uglavnom potpisani, kako je navedeno u reprintu; jedino se pod prvim (VII, 149–150) nalazi samo ime: Izmail. To je *List o teatru u Krapini*, koji nosi zaglavlje: *Posestrimo!* – dakle je pisan Dragojli Štauduar (koja je bila i Vrazova i Sreznjevskoga posestrima!), a priopćio ga je Vraz (potpis: S. V.), pridodavši svoj komentar, u kojem zagonetno krije identitet autora: »... Od jedne inostrane, nu drage nam i srodne ruke . . .« Nije isključeno da je od iste ruke i dopis koji neposredno slijedi na str. 151, kao i prethodni, također datiran »U Zagrebu mjeseca rujna 1841«, a potpisan inicijalom J.: »Pregled krasne literature ruske od god. 1840«. Vidjeli smo već da se u »Danici« često zamjenjuju inicijali »I.« i »J.«, a valja nam napomenuti da je na drugom mjestu u ovoj časopisu upravo Sreznjevski potpisan kao »J. Sreznjevski« (XII, 76); no ovaj smo prilog u reprintu ipak ostavili po strani, kao neriješen (kazalo, str. 58). S druge strane, valja dometnuti da u reprintu nije registrirana (i opet mea culpa!) anonimna obavijest *Iz Bretislava* o odlikovanju V. Hanke od strane ruskoga cara (VIII, 64); kako saznajemo iz pisma Sreznjevskog Vrazu iz Bratislave, 29. III 1842, on je ovu vijest poslao Vrazu s molbom da je uvrsti u »Danicu«. O svemu tome detaljnije: M. Živančević, *Vraz i Sreznjevski* (»Zbornik za književnost i jezik«, XV/2, str. 255–265). Korrespondencija Vraz–Sreznjevski u nav. mojoj radnji *Prilozi proučavanju hrvatske književnosti XIX stoljeća* (Rad JAZU, knj. 355, str. 8–30).

STANKOVIĆ, Ivan (J. S. h). U prvom godištu »Danice« nalazi se pjesma *Uzdisi vile Slavonkinje* sa ovim potpisom (I, 29–30), ali u godišnjem sadržaju stoji: »Od dra J. Stankovića«. Da je to Ivan Stanković, profesor u đakovačkom sjemeništu, vidi se iz njegova pisma Gaju od 6. veljače 1835: »Samo sam željio radost vam moju javiti i tu našu Danicu iz Slavonije pozdraviti. Zato vam evo šaljem jednu moju pjesnu«. Tu se potpisao kao »Ivan Stankovich, Philosophie i theolog. Dctr. i Professor Fisiķe« (»Građa« 26, 428–429). Slijedeći njegov prilog u »Danici« (VIII, 112) potpisan je punim imenom.

STARČEVIĆ, Ante (1823–1896), političar, osnivač i glavni ideolog stranke prava, ogledao se u književnosti pišući pjesme, feljtone, kritike, putopise i dramu. Njegovi su prvijenci u »Danici« 1845. potpisani pseudonimom A. V. Rastevčić, te »A. V. Rastevčić«, Ličanin iz Zitnika«, što je anagram od njegovoga pravog imena (Josip Horvat, *Ante Starčević. Kulturno-povjesna slika*. Naklada Antuna Velzeka, Zagreb 1940, str. 68). Tek u »Danici« 1848. nalazi se njegova pjesma *Odziv od Velebita, od A. V. Starčevića, Ličana* (XIV, 80–84), dok je u međuvremenu pisao pod pređašnjim pseudonimom u »Zori Dalmatinskoj« (usp. *Bibliografiju* Leksikografskog zavoda, knj. 7, str. 43).

STEJIĆ, Jovan (1803–1853), ugledni srpski prosvjetitelj, lični liječnik Miloša Obrenovića i član Državnog savjeta u Beogradu (1845–1853), u prosvjetiteljskoj »Danici« bio je rado prihvaćen kao pisac racionalist (nije slučajno da njegova obilna suradnja bezmalo u cijelosti pada u god. 1836). Potpisivao se kao »Dr. Ivan Steić, Ilir u Srbii«, J. S., St. é, Steić, Dr. Steić, Ilir iz Serbie. O toj njegovoj suradnji djelomično Mamuzić (*Ilirizam i Srbi, nav. dj.* 31), ali ne spominje da su mu prilozi jednim dijelom adaptacije i prijevodi (iz Fichlera, Meissnera, itd.). Usp. također njegove *Skupljene spise* (s. a.). Posljednji mu je prilog u »Danici« god. 1846. *Ulomak pisma dra St. éa g. A. U r u* (XII, 137–138), dakle Andriji Uherniku.

STOJANOVIĆ, Mijat (1818–1881), učitelj, etnograf i pedagoški pisac, javio se već 1836. u »Danici« pod pseudonimom »Slavodrug Miloglasović, Ilir iz Slavonie Br. d. n. n.« (II, 201–203). Ovaj je pseudonim neosnovano pripisivan Stjepanu Marjanoviću (usp. ovdje). Iz jednog pisma Ignjata Alojzija Brlića Gaju, kojim mu šalje na uvrštenje u »Danicu« stihove Mihovila (Mijata) Stojanovića, među njima pjesmu *Tuxba Slavonskih Dječakah na svoje odhranjenje* (u »Danici« izmijenjena kao *Tužba na odhranjenje mnogih slavjanskih dječakah*), vidi se da je autor zahtijevao da se pojavi pod pseudonimom »Slavodrug Miloglasović«. Očito je da je ovaj pseudonim

posudio iz Katančićeva *Razgovora pastirskog*, gdje dijalog vode Slavodrug i Miloglas (»Danica« 1835, I, 260–261), a šifra Br. d. n. n. znači Brodjanin (u to je vrijeme Mijat Stojanović bio učitelj u Kopanici kod Broda, a i Brlić piše Gaju iz Broda. – NSKZ, regesta u »Građi« 26, 70 – no ondje su datumi netočno ispisani). Isti pseudonim rabi autor nadalje u »Danici« 1837. i 1838.; u oba slučaja pjesme su varijacije iste teme: *Veće mome rodu na putu svoga izobraženja* (III, 110–111) i *Mom rodu na putu svoga izobraženja* (IV, 77). Očito je da podatak u *Bibliografiji* Leksikografskog zavoda treba ispraviti (knj. 6, str. 46), a njemu je izvor, kako saznajemo na istome mjestu (str. 596, *Registar šifara*), Marcel Vidačić. Kako je do ove zabune došlo, već smo objasnili ranije. – Nadalje je Mijat Stojanović surađivao u »Danici« i s potpisom Mijo Stojanović, te pseudonimom »Babinogredac« (*Niešto o izobraženosti*, XV, 198–199); u to je doba (1848) službovao u Babinoj gredi i slao odande Gaju dopise i narodne umotvorine koje je sakupljao po Slavoniji i Srijemu (NSKZ, regesta u »Građi« 26, 435–436).

STOOS, *Pavao* (1806–1862), svećenik, jedan od prvih ilirskih preporoditelja, plodan pjesnik budnica i prigodnica, uz to slikar i muzičar; u »Danici« je objavljivao s potpisima: Pavel Stóosz, Stoós, Štoós, i pod šifrom 1006s. (*Kazalo reprinta*, 72). Usp.: Dr Stjepan Ortner, *Život i rad Pavla Stoósa, hrvatskoga pjesnika i svećenika* (Zagreb 1907); Ivo Horvat, *Pavao Stoos, život i djela* (»Nastavni vjesnik«, sv. 1–3, 1935–1936). U novije vrijeme pisao je o njemu Evgenij Veček: *O životu i radu ilirskog pjesnika Pavla Štoosa* (»Zagorski kalendar« 1962, 93–97), te M. Živančević: *Nepoznate Štosove prigodnice* (»Prilozi za književnost«, sv. 3/4, 1968, str. 298–302).

SUBOTIĆ, *Jovan* (1817–1886), razvikani srpski rodoljubivi pjesnik, spominje se na više mjesta u »Danici« (usp. *Kazalo imena u reprintu*, str. 127), ali izravno nije surađivao; navodimo ga ipak ovdje u vezi sa jednom »Daničinom« imitacijom, o kojoj piše Mladen Leskovac slijedeće: »Pesma A. Andrića *Preobraženi Srbin*, štampana u br. 45 Danice ilirske za 1848. god., a koju navodi I. Mamuzić u raspravi *Ilirizam i Srbi*, Rad 247, Zagreb 1933, 42, isto je onoliko Andrićeva koliko i Subotićeva« (*Antologija starije srpske poezije*, Novi Sad–Beograd 1964, str. 386).

ŠAFARIK, *Janko* (1814–1876), povjesničar, Slovak porijeklom, djelovao najvećma kao profesor Liceja u Beogradu. Prvi mu je prilog u »Danici«, dopis iz Pešte, potpisan punim imenom: Dr. Janko Šafárik (VI, 101–103), a drugi, dopis iz Novoga Sada, dosta jasnom šifrom: Dr. J. Š*****k. (VII, 37–39). Valja međutim razlikovati

brojne priloge njegova strica Pavla Jozefa Šafarika (1795–1861), gorljivoga saputnika ilirizma, koji su pobrojani u kazalu reprinta na str. 73. Usp. također *Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760* (ČSAV, Praha 1972, str. 443–449).

ŠIMATOVIĆ, *Ivan* (Ivan Š.....ć, Ivan Šimatović, Ilirski Slavjanin), inženjerijski časnik, Gajev suradnik od prvog godišta »Danice« (pisma i regesta u »Građi« 26, 450–452). Za nav. šifru u godišnjem sadržaju stoji: »Od J. Šimatovića« (I, 65), a nadalje su prilozima potpisani. Međutim, ima nešto što bi valjalo razjasniti. U pismu iz Petrovaradina 21. ožujka 1839. Šimatović je poslao Gaju dvije pjesme, *Vječna ljubav* i *Želja* (po Schilleru), uz slijedeći komentar: »I gospodin vojnički duhovnik (stare vjere) Basilius Subotić, koji mnogo za Serbski list radi, i već mnoge lepe knjižice napisao jest (jedan od najizobraženijih naših Ilira serbski) i moj najbolji prijatelj – jaki ljubitelj našeg Ilirstva, jeste mi na moju molbu ove dve pesmice predao, da vam pošljem, da ji ako vam se dopadale budnu, da ji u Danicu primite, on bi i više tako šta za naš list radio, samo treba da ga za se dobijemo, premda vi ne imate nužde k tomu. Vaš Ivan Šim.« Prirodno, nakon toga je jedna od ovih pjesama (Horvat i Ravlić u bilješci kažu da uopće nisu štampane!) izašla u »Danici« pod imenom Vasilija Subotića (VI, 65). Međutim, malo kasnije, već u istom godištu izašao je Šimatovićev demanti dat. u Petrovaradinu 17. listopada 1840:

Ispričanje

Čitao sam u Danici pod brojem 40 ove godine, da gospodin *Miloslav* govori: da je pjesma od Schillera (*Die Sehnsucht*) od g. *Vasilie Subotića* u naš jezik prevedena. Mene je g. Subotić na moje poštenje zamolio, da ja, koji od ovog najbolje svjedočanstvo dati mogu – pravo ispovjedim i svijetu obznanim – čija je pjesma? – Ja dakle moje poštenje kao također i g. Subotić braniti moram i objavljujem, da sam ja onu pjesmu preveo; nu ne znam kazati, kako je ta pjesma pod njegovim imenom izašla, može biti da sam ja sam falio i da ozdol moje ime potpisao nisam; jer sam još više pjesmicah od g. Subotića, koje mi je on predao, ilirskomu učredničtvu poslao. Šta je on, tj. *Miloslav* sa g. Subotićem govorio, to ja ne mogu znati; ali što se mene tiče, moram istinito – kao pošten čovjek – kazati. Meni je *Ilirstvo* sve jedno, kao i Srpstvo, Dalmatstvo, Horvatstvo, Srijemstvo, Slavonstvo i tako dalje, ja ljubim moju domovinu kao i moga cara i kralja, kojega služim.

Molim da bi ovo pismo od riječi do riječi – nit više nit manje – u našoj Danici, za sačuvat čest rečenoga g. *Vasilie Subotića*, objasnili. Ja ostajem Vas iz srca ljubeći Vaš domorodac

Ivan Šimatović, Oberlieutenant

Potlipis: To isto na molbu g. Subotića poslao sam također i u *Serbski (pešt.) narodni list*.

Šta je to čitao Šimatović u »Danici« br. 40 t. g.? Dopis »Miloslava« (Miloša Popovića) iz Bačke, u kojem između ostalog stoji: »Čitate li u Narodnom listu pismo učredniku od g. *Vasilie Subotića*. Zar utoliko visokoumnost zabluditi može? Kakovim je povodom g. Subotić do toga zabludjenja došao? Ta ona je Schillerova pjesma *Sehnsucht* iz njegovog pera ispala, on ju je preveo, i na prošnju g. Šimatovića, da ju u Danicu stavi, preko njega novinarski ilirskoj poslao. Ja za ovo sobom podjemčavam; budući mi je sam rečenu pjesmu među ostalimi njegovimi rukopisi pokazao i prije ovoga meni rekao, da ju je g. Šimatoviću za Danicu dao. Šta sad ovdje zdravi razum čovječji da sudi?« (VI, 160). Dopisnik je, dakle, pisao suštu istinu, a Šimatović je ipak, iako je u Gajevim rukama ostavio dokumenat koji govori drugačije, primio autorstvo na sebe. Zato je Mamuzić u raspravi *Ilirizam i Srbi* zbunjeno napisao da je suradnja Vasilija Subotića u »Danici« problematična (*nav. dj.* 35–36): »Svakako je kuriozitet da se vodila prepirka o autorstvu, ali u pravcu odricanja! Vasilije Subotić bio je član protivilirskog kruga srpskih književnika, i god. 1840, kada je protivilirska borba bila u punom jeku, njemu je bilo stalo do toga da ne bude saradnik ilirskog časopisa«. Ovo bi mišljenje trebalo usvojiti, ali ne i slijedeće Mamuzićevo domišljanje: »Smatramo stoga njegovu (Subotićevu) izjavu i Šimatovićevu, koja je poslednja pala, istinitom«; dokumenta govore suprotno, tj. da je Šimatović naknadno rekao neistinu za ljubav prijatelju Subotiću. Tako je ovaj zanimljivi suradnik brisan ne samo iz »Danice« (tako je i u reprintu!), već i iz čitave hrvatske preporodne književnosti, iako je nedvojbena u njoj sudjelovao. S druge strane, greškom je u kazalu ondje navedena po drugi puta pjesma *Stalno srce* (VII, 65), koja je F[ranje] Š[imagovića] – također u kazalu, str. 73.

ŠPIŠIĆ, Benjamin (X. Y.). Za prvi prilog (*Szloga*, I, 40) u godišnjem sadržaju stoji: »Od B. Špišića«, a drugi je potpisan: »Benjamin Špišić, Ilir iz Horvatske« (II, 85–95).

ŠTUR, Ljudevit (1815–1856), znameniti slovački preporoditelj, pjesnik čije je ime sinonim posebne romantičarske škole u slovačkoj književnosti, surađivao je u »Danici« izravno. Još je Kollár pisao

Gaju: »Vaše Danice jest náš štít jediný proti maďarským nepravostem. Nemáme posud my Slováci žádného organu literárního; v českých časopisích se málo ohlásiti můžeme« (K. Paul, *Dopisy* . . . 92, ali ne zna autora, već pseudonim Slavomil Josef Kořenaty drži za pravo ime; u NSKZ na autografu Gajevom rukom ovaj pseudonim je dešifriran; usp. »Građu« 26, 260–262, gdje je dopis ponovo objavljen, a da se nije znalo za nav. Paulovu publikaciju). To je dobro znao i Štur i drugi Slovaci (usp. ovdje na pr. Rummy), koji su »Danicu« koristili kao vlastitu tribinu. Prvi Šturov prilog bila je slovačka narodna pjesma *Nitra* (III, 85), u njegovu prijevodu, s kraćim popratnim pismom u kojem se slavi *napredovanje duha sveslavjanske uzajemnosti*; potpisan je »Ljudevit Štur, Slovak, pobratim Iliroslavah«. Iz njegovih pisama Gaju (»Građa« 6, 1909, 209–220), vidi se da je prilično dobro svladao hrvatski! Uostalom, i u jednoj poratnoj radnji Endre Arató »O Významie idey slovenskej vzájomnosti v národnom hnutí uhorských Slovanov« priznaje se da je u propagandi ove ideje izuzetna uloga pripala hrvatskom tisku, i navodi se upravo Šturov nastup u »Danici« (*L'udovít Štúr 1815–1856*, SAV, Bratislava 1956, str. 453–454). Naročito je zanimljiv njegov *Dopis iz Slavie ugarske* (VII, 6–11), potpisan pseudonimom Wlastimil Podtatransky. Ovaj dopis poslao je Gaju s pismom od 3. prosinca 1840. iz Bratislave, uz napomenu: »Račte přiložené pojednání do Danice položiti« (»Građa« 6, 217–218), a K. Paul je precizirao o kojem se dopisu radi: *Iz Slavie ugarske* (4. 12. 1840), o *jitřence Levočské* (*Dopisy* . . . 134). Čudno je da se Šturova suradnja u »Danici« uopće ne spominje u iscrpnom *Biograficko-bibliografickom slovníku* ČSAV, 1972 (o Šturu str. 466–468). I inače, o neposrednoj suradnji šturovaca i iliraca slabo je obaviješten i Klatik (nav. djelo *Štúrovci a Juhoslovania*), pa će se u tome smjeru tek morati istraživati. Meni je, na primjer, prije više godina dospio u ruke nepoznati rukopisni sastavak statuta za slovačko kulturno-nacionalno društvo »Tatrin«, čiji su osnivači imali biti Štur, Hodža, Fejerpataki, Bisterski, Srnka, Rimavski, Ondruš i dr. – datiran u Liptovskom Sv. Mikulašu, 27. srpnja 1844, sa vlastoručnim potpisima Michala Mil. Hodže i Gašpara Fejerpataki-a, dakle vođâ slovačkog narodnog pokreta (slovački original). Značajno je za ovu temu da dokumenti potječu iz zaostavštine Dragojla Kušlana, a nalazio se u posjedu glasovite ilirske obitelji Brlića iz Broda na Savi! No tome ćemo se vratiti drugom nekom zgodom.

ŠULEK, *Bogoslav* (1816–1895), književnik i učenjak, podrijetlom Slovak (Bohuslav!). Pristavši uz ilirski pokret razvio je veoma plodnu publicističku djelatnost. Uređivao je »Danicu« (1843–1846), »Narodne novine« (1846–1849), ilegalni šapirografirani »Branislav« (1844), »Slavenski Jug« (1849), »Jugoslavenske novine« (1850),

»Pozor« (1865) i »Gospodarski list« (1858–1863). Doktor filozofije u Rostoku s tezom o Boškoviću (1867), član Jugoslavenske akademije od njenoga osnivanja (1866), poznat je znanosti i kao istaknuti prirodoslovac. Smatra se utemeljiteljem moderne hrvatske žurnalistike! U »Danici« je kao urednik sudjelovao anonimno, zatim potpisujući se inicijalima B. Š. i šifrom -k. (usp. *Kazalo reprinta*, str. 74). Jednog dijela ovih priloga nema uopće u *Bibliografiji radova dra Bogoslava Šuleka* (Maixner-Esih, *Izabrani članci B. Šuleka*, str. 34–43), a začudo ih je još manje u najnovijem *Biografsko-bibliografskom slovníku ČSAV* (1972), gdje je Šulek uvršten na str. 468–469. Potanje o njemu: Josip Torbar, *O životu i djelovanju dra Bogoslava Šuleka* (»Ljetopis« JAZU, knj. 11, 1897, str. 101–193); Šulekova pisma u »Građi« JAZU: Gaju (1899), Trnskomu (1907), Preradoviću (1950); Rudolf Maixner, *Prilozi poznavanju novinarske djelatnosti B. Šuleka* (»Građa« JAZU, knj. 27, 1956); naročito je iscrpna najnovija studija Vladimira Matule, *Mladi Šulek i Slovačka* (»Starine« JAZU, knj. 55, 1971, str. 101–149).

TOPALLOVIĆ, Mato (1812–1862), svećenik, jedan od nosilaca ilirskog pokreta u Slavoniji, pisao je patriotske budnice i sakupljao narodne pjesme u rodnome kraju. U »Danici« je obilato surađivao, potpisujući se imenom kao »Ilir iz Slavonije«, ili inicijalima M. T., M. T ć, te pseudonimima Rodoljub Zdenčanin i Zdenčanin (prema njegovom posjedu i rodnom mjestu Zdencima). Isti pseudonim koristio je i u prepisci s Gajem (Građa 6, 227–265), a tako i potpis M. T ć (ibidem, 235). O Topaloviću: Vladoje Dukat, *Jeka od Osijeka* 1920; A. Barac: *Književnost ilirizma* (nav. dj. 262–264); Dionizije Švagelj, *Tamburice za ilirsko kolo* (*Slavonski ilirci u svome vremenu*), Osijek 1963.

TORDINAC, Juraj (1813–1893), svećenik, ilirski preporoditelj iz Slavonije, pjesnik koji se između mnogih stihotvoraca »Danice« izdvaja poetskim akcentima, potpisivao se kao Gjuro Tordinac i inicijalima J. T. – Usp. »Glasnik Biskupije bosanske i sriemske« (Djakovo 1893); A. Barac, *Književnost ilirizma*, nav. dj. 265–266. Pisma Gaju: »Građa« 6, str. 265–266, gdje se također potpisivao kao Gjuro, zatim Jure i napokon Juraj.

TRNSKI, Ivan (1819–1910), oficir, književno je djelovao sedam desetljeća, a najvećma se proćuo kao prevodilac i plodan stihotvorac ilirske epohe. U »Danici« se potpisivao kao Ivan Ternski, Ilir iz Hrvatske, a zatim inicijalima I. T., J* T**, i pseudonimom Milutin. Nije to bilo teško utvrditi, jer je većina ovih pseudonimnih priloga potom sabrana u zbirci *Ivana Tàrnnskoga Pjesme* (U Zagrebu, tiskom k. p. ilir. Nar. tiskarne Dra Ljudevita Gaja, 1842). – Usp. zatim: Josip Milaković, *Trnski* (Zagreb 1907); Franjo Marković, *O pjes-*

ničkom radu Ivana Trnskog («Ljctopis» JAZU, knj. 23, 1909, str. 264–287); A. Barac, *Književnost pedesetih i šezdesetih godina* (Zagreb 1960, str. 188–196). – Pisma Gaju: »Građa« 6, 276–274, i »Građa« 26, 465–467.

TRSTENJAK, Davorin (1817–1890), slovenski književnik i kulturni radnik, kojega je prijatelj Stanko Vraz uveo u ilirsko kolo. Da je njegova pjesma *Molba*, potpisana inicijalima D. T. (VII, 117), nema dvojbe, jer je ista pjesma već jednom tiskana u »Danici« (V, 53), s punim potpisom: »Davorin Trstenjak, Ilir iz Štajera«. Usp. također njegove *Lejice* (V, 12).

UHLAND, Ludwig (1787–1862), popularni u ilirizmu njemački kasnoromantičarski pjesnik, zastupljen je u »Danici« Vrazovim prijevodom soneta *Ein Sanger in den frommen Rittertagen* (XI, 41–42), koji se međutim i danas ubraja u Vrazove izvorne pjesme (usp. *Pjesnička djela*, Zagreb 1954, str. 240). Prirodno, jer je u »Danici« objavljen pod općim naslovom *Soneti* i potpisom »S. V. Ž.« (tj. Stanko Vraz Žerovinac), ali se ne smije zanemariti pjesnikova napomena ispod crte: »Izvadjeni su ovi soneti iz poveće zbirke sonetah, koja će t. g. izaći pod imenom *Sanak i istina*. Komadi 2., 7. i 11. slobodni su prevodi (2. i 7. iz češkog od slavnog I. Kolar, a 11. iz njem. od L. Uhlanda). Ostali su izvorni« (XI, 42). Ova je bilješka samo djelomično navedena u komentaru nav. Vrazovih *Pjesničkih djela* (str. 425), dok su same pjesme ipak ostale u korpusu izvorne lirike, odakle ih svakako treba izlučiti.

UTJEŠENOVIĆ, Ognjeslav (1817–1890): Ostrožinski, Ognjoslav Ostrožinski, Og. Ostrožinski, Ognjoslav. Domoljubni pjesnik, potonji veliki župan varaždinski i dvorski savjetnik, proslavio se u ilirskoj epohi svojom *Jekom od Balkana* («Augsburger Allgemeine Zeitung» od 18. veljače 1842; dakle je ondje prije tiskana nego u »Danici«, gdje mu je to ujedno prvi prilog, otisnut kao uvodnik 5. ožujka 1842, s bizarnim potpisom: »Ognjoslav Ostrožinski, bugareći Bugarin«). Pjesme je sabrao zatim u zbirci *Vila Ostrožinska* (Od Og. Utješenić Ostrožinskoga. Tiskom Ueberreuterovim. U Beču, 1845). Pisma Gaju: »Građa« 26, 471–473, gdje je rastumačen njegov prvi pjesnički poticaj i ujedno onaj bizarni potpis: »... Nevolji glasi iz Bugarske i Hercegovine o bijedi naše robujuće braće, porodiše pjesan Jeka od Balkana... Valja da bi slobodno bilo, jednom u verigami ropstva turskoga suze ronećemu Bugarinu bugariti...« Zanimljive podatke o pjesniku naći će čitalac i u monografiji dr Ognjeslava Aranickog, unuka Utješenićeva po ženskoj liniji: *Ognjeslav Utješenić Ostrožinski* (izdanje pišćevo), Zagreb 1933.

VEŽIĆ, Vladislav (1825–1894), pjesnik i prevodilac s talijanskoga, francuskoga i španjolskoga, surađivao je u »Danici« već kao đak, potpisujući se: Vezić, Vezić-p-Vešić, Vezić Dalmatinac. – Lit.: Milan Grlović, *Album zaslužnih Hrvata XIX stoljeća* (Naklada i tisak Matičevog litografskog zavoda, Zagreb 1898–1900, br. 137).

VITEZOVIĆ (Ritter), Pavao (1652–1713), P. V. – Dakako, nije mogao izravno surađivati, ali su ga ilirci obilatopriopćivali u »Danici«, kao domoljubnog pjesnika i vatrenog zagovornika južnoslavenske ideje.

VRAZ, Stanko (1810–1851): S. V., S. V. Ž. (= Žerovinc, po rodnom kraju), St. V., St. Vr., Stanko. Ima i anonimnih sastavaka. Index pojava koje su zaokupljale Vrazovu aktivnost izuzetno je bogat, što se dobroano vidi i po njegovoj suradnji u »Danici« 1835–1848. (kazalo reprinta, str. 78–79). – Osnovni bibliografski podaci: B. Drechsler (Vodnik), *Stanko Vraz. Studija* (MH i Matica slovenska, Zagreb 1909); France Kidrič, *Bibliografija Vrazovih spisov in korespondenc* (»Časopis za zgodovino in narodopisje«, Maribor 1910, sn. 7, str. 322–384); Višnja Barac, *Bibliografija radova S. V. i Literatura o S. V. (Djela, Zora, Zagreb 1954, str. 33–74); Pjesnička djela, I–III* (priredio Slavko Ježić, JAZU, Zagreb 1953–1955).

VRBANČIĆ, Eduard (1823–1880), političar i publicist, surađivao je u Gajevim novinama kao izvjestitelj (usp. o njemu J. Šidak u *Enciklopediji Jugoslavije*, knj. 8, 1971, str. 539). Potpisivao se i kao Slavoljub Vrbanić, otuda je u »Danici« jedan njegov prilog potpisan: »Slavoljub V . . . b . . . ć« (XI, 35–36), a drugi (IX, 135–136), samo »V - b - ć«.

VUKOTINOVIĆ, Ljudevit (1813–1893), književnik i prirodoslovac, stvarao je aktivno punih pedeset godina i ostavio veoma obimno djelo. Bio je jedan od boljih pjesnika među mnogobrojnim stihotvorcima ilirske epohe, a značajan je i kao začetnik novele i feljtona u novijoj hrvatskoj književnosti. U »Danici« je surađivao već od 1835, s potpisima: Lyudevit Farkas, Lyudevit Farkaš Vukotinovich, Lyudevit Vukotinovich, L. V., Lj. V., V. – Usp.: Josip Torbar, *Život i djelovanje Ljudevita Vukotinića* (»Ljetopis JAZU«, knj. 12, 1897–1898, str. 120–149); Olga Šojat, *Prilog biografiji Ljudevita Vukotinića* (*Rad JAZU*, knj. 338, 1965, str. 259–306), s literaturom. Valja napomenuti da je većinu svojih stihova u »Danici« Vukotinić objavio do 1838, kada ih je sabrao u knjizi *Pésme i pripovédke*; pod istim naslovom izdao je jedan svešćić od četrdeset pjesmica 1840, a zatim (navodimo samo razdoblje koje

se poklapa sa izlaženjem »Danice« *Ruže i tårnje* (1842) i *Pěsme* (1847), sve u Zagrebu. U ovoj zadnjoj zbirci već se nalaze i *Moslavanke*, koje su izlazile u »Danici« 1843–1847.

ZAP, Karel Vladislav (1812–1871), Čeh, pripada nevelikom ali veoma aktivnom krugu pisaca koji su sredinom prošlog stoljeća djelovali u Lavovu. Kasnije je bio profesor povijesti i geografije na realci u Pragu, no iz »Danicina« vremena poznat je prije svega kao revni dopisnik čeških listova, kao autor zanimljivih književnih prikaza i informacija o kulturnim aktualnostima. Taj čovjek bio je glavni inozemni suradnik Vrazova »Kola«, no u »Danici« nije surađivao izravno. Njegove su *Vijesti iz Lavova*, potpisane inicijalom »Z«. (VI, 95–96), preuzete iz Priloga češkog časopisa »Kwěty« (III, 1840), a zatim, slijedeće godine, *Posljednji dan u Lavovu* (VII, 89–103), ovoga puta potpisan punim imenom: »Od Dragutina Vladislava Zapa« (Dragutin = Karel, M. Ž.); ovaj je prilog preuzet iz češkoga »Wlastimila« t. g. (usp. napomenu u VII, 89), a predstavlja ulomak iz poznatog djela Zapovog: *Cestopisné obrazy a zpominiky od K. W. Z.* U nav. *Biograficko-bibliografickom slovníku ČSAV*, pod natuknicom *Zap, Karel František* (str. 519–520) ima dosta manjkavosti. – Usp.: M. Živančević, *Stanko Vraz i K. V. Zap* (»Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu«, knj. XI/1, 1968, str. 261–277).

ZORAC, Vladovit (1819–1867), Sišćanin, malo poznata ličnost, izašao je na glas kao autor prve satire na socijalne i književne prilike u vrijeme ilirizma (*Čudnovate diple*, u Zagrebu 1842., tiskano u c. k. p. tiskarni Franje Župana; usp. o tome Olga Šojat, u »Zborniku radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu«, I, 1951, str. 267–286). Njegov je dosad nezapaženi dopis u »Danici« *Čitaonica mladeži ilirske u Pečuhu* (V, 98), potpisan inicijalima »VI. Z.« – što je lako odgonetnuti iz samoga teksta, gdje se kaže da je u toj čitaonici »Nadzornik redni – g. Vladovit Zorac, pravnik«. Dopis je pripočeo u »Danici« Franjo Lovrić, lokalni vođa ilirizma iz Siska, dakle Zorčev sugrađanin (usp. »Graču« 26, 293–295), kojega je Zorac obavijestio o napretku ilirske mladeži u Pečuhu; dopis koji to rasvjetljuje otisnut je u »Danici« na istom mjestu (V, 98).

ZIGROVIĆ, Franjo (1814–1890), pisac i političar (F. Ž.). Posebnu poteškoću kod dešifriranja anonimne suradnje u ilirskoj štampi predstavljaju, a predstavljat će i ubuduće, oni tekstovi koji su bez naznake podnjetla jednostavno preuzimani iz tuđe periodike, ili, što je još gore, obilježeni lažnim oznakama podnjetla, izmišljenim potpisima i šiframa iza kojih se ne skriva nitko, samo da bi se

prikrio izvornik i čitalac svjesno naveo na krivi trag. A bilo je i toga! Kao karakterističan primjer navest ću ovdje prosvjed koji su zbog takvoga postupka uputile *Ilirskom učredničtvu* peštanske srpske novine; on se neposredno odnosi na Gajeve »Narodne novine«, ali vrijedi i za razumijevanje onoga što se događalo u »Danici ilirskoj«:

»Primečanija Učredništva Serbskij narodni novina k Ilirskim narodnim novinama. – Pozorljivi čitatelj gorestavljani i jedni i drugij Novina bez sumnje je dovoljno primetio, koliko i kako Ilirske n. novine iz naši Serbskij nar. novina uzimaju i prepečatavaju; no to tek ne mogu svi čitatelji jednako i ne može svaki svašta primetiti. Zato za nužno već a i za dužnost nalazimo mi, naša o tom od početka do sad Primečanija staviti ovde.

Od postanka odma uzele su Ilirske n. novine običaj, ovo, što mi iz razni drugij novina u izvodma na srpski napišemo i izdamo, u svojim listovima, tek s izmenom gđikoje reči, prepečatano donositi, bez imenovanja izvora, odkuda su to uzele...

Mi još iz Ilirski n. novina ništa nismo ikada uzeli, da nismo to lepo i jasno naznačili, odkuda je uzeto, niti smo za to označenije izvora tek kakva god zagonetna slova stavljali, n.pr. »I. Z. N.« – ili »Z. H. N.« ili »Š. Z. N.« itd. kao što oni pri vestma, koje iz Serb. nar. novina uzimaju. Tako isto dakle i toliko, mislimo, da možemo i mi zahtevati. To bi iskrenost, to čestnost, to zaimnost narodna iziskivala... A pl. Učredništvo Ilirski n. novina može u tom i ubuduće vladati se kako hoće, i kako mu podnosi. Mi nećemo nikoga izvestne dužnosti da učimo. – U Pešti, 17. naš Nov. 1840. Učredništvo Serbskij narodni novina«.

(Serbskij Narodnyj List, V, čis. 47,
»I. XI 1840«, str. 375–376).

U ovome pregledu, dakako, nisu uzimani u obzir notorni slučajevi, kao na primjer učešće Njegoševo bez potpisa, ali sa jasnom odrednicom: »P. P. N. vladika čarnogorski«. S druge strane, samo se po sebi razumije, već po prirodi posla, da čitava suradnja u »Danici« nije mogla biti u potpunosti rasvijetljena, budući da su neki anonimni napisi bez ikakova traga. Da na tome valja i dalje raditi, pokazuju neke pogreške u kazalu reprinta, koje smo u međuvremenu već dospjeli ispraviti. Kako bi rekao Gaj, sit Danica! Jasno, veći dio tih anonimnih napisa predstavljaju uredničke bilješke, najčešće puko prenošenje (i prevođenje!) iz strane periodike (često i s potpisom: »Kwěty«, »Ost und West«, itd.). Budući da znamo – o tome je već bilo riječi naprijed – tko je u kojem razdoblju bio urednik, približno se i ta suradnja može razriješiti, ili barem pretpostaviti.

Nakon izlaska u svijet reprinta »Danice ilirske« može se napokon sagledati prava slika udjela preporodnog naraštaja u ovom časopisu. Sada će se moći ispraviti i mnoge manjkavosti dosadanih književno-historijskih radnji o ovoj epohi, naročito u obziru suradnje pisaca, a navlastito zastupljenosti evropskih pisaca u hrvatskom preporodu (usp. na primjer Barčevu *Književnost ilirizma*, gdje se na str. 123. i dalje niti ne spominju jedan Mickiewicz ili Lermontov, koji se vrlo rano – 1837. i 1841. – udomaćuju na stupcima »Danice«). Napokon, sada se tek daje pouzdano rekonstruirati slijed pisaca kako su se javljali u »Danici«, koja je zapravo sama sobom svojevrsna povijest hrvatske preporodne književnosti.